

KAOS GL
MUHABİRLERİ
VE MEDYA
ÇALIŞANLARI İÇİN
LGBT
KILAVUZU

KA
OS
GL
esnasların kuruluşu
heteroseksüel ve
özgürleştiricidir

**Kaos GL**

Gazi Mustafa Kemal Bulvarı 29/12, Kızılay - ANKARA

Tel : 0312 230 0358

Faks : 0312 230 6277

bilgi@kaosgldernegi.org

Hazırlayan : Umut Güner

Tasarım: Serkan Yolcu

Bu broşür Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu tarafından yürütülen DİHAA Programı kapsamında Siyah Pembe Üçgen ve Kaos GL Dernekleri tarafından yürütülen HOPE Projesi kapsamında hazırlanmıştır. İçinde yer alan bilgiler Avrupa Birliğinin görüşlerini yansıtmamaktadır.

**KAOS GL
MUHABİRLERİ
VE MEDYA
ÇALIŞANLARI İÇİN
LGBT
KILAVUZU**

Kaos GL Dergisinden ve kaosgl.org'dan

Medya Çalışanlarına ve yerel muhabirlerimize!

20 Eylül 1994'den bu yana bir yandan eşcinsel, biseksüel ve transların sesi olan Kaos GL aynı zamanda bir medya organı olarak medya alanının içerisinde medyayı değiştirmeye çalıştı. Elinizdeki broşür bu alanda yapılan farklı çalışmaların derlemesi niteliğini taşıyor. Kaos GL'in doğrudan dahil olduğu, katkı sunduğu yahut haber yaparken esinlendiği "iyi örnekleri" de kapsayan bir kılavuz. Bu kılavuzun medyanın LGBT'ler ile nasıl iletişim kuracağı ve bu iletişimi kurarken nelere dikkat etmesi gerektiği konusunda bir başucu kaynağı olarak değerlendirmeniz arzusuyla...

Bu kitapçık aynı zamanda, doğrudan kendi haberini yerelden kaosgl.org'a taşımak isteyen homofobi karşıtı eşcinsel, heteroseksüel, biseksüel ve transseksüellere yönelik olarak da hazırlanmıştır.

Siyah Pembe Üçgen'in Kaos GL Derneği ile birlikte yürütülen HOPE projesi kapsamında hazırlandı. HOPE Projesi Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu DİHAA Programı kapsamında desteklenmektedir. Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

Neden eşcinsel, biseksüel ve transların sesi önemli?

Medya, sahip olduğu güç ile toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ve bundan kaynaklanan ayrımcılık ve şiddeti yeniden üreten bir araç olmayı sürdürmek yerine, ayrımcı tutum ve davranışların yok edilmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliğini gerçekleştirme hedefine katkıda bulunmak için önemli bir mücadele alanı ve aracı haline dönüşmelidir.

Toplumda cinsiyet ve cinsel yönelim ayrımcılığı konusundaki her türlü ihlalin izlenmesi, haber ve diğer içerikler yoluyla topluma yansıtılması bütün medya kuruluşlarının öncelik verdiği bir konu olmalıdır.

İşte bu yüzden, LGBT'lerin medyada temsili bizim için önem teşkil etmektedir.

Kaos GL Derneği

Bu rehber, Bia-net (Bağımsız İletişim Ağı)'nın hazırladığı Haber Yazımı İçin Kılavuz, BBC Vakfı ve British Council tarafından hazırlanan "Medya ve Kültürel Çeşitlilik" Projesinin eğitim dökümanlarından ve Kaos GL İHE dökümanları birleştirilerek hazırlanmıştır.

İÇİNDEKİLER

Haber
Yazımı İçin
Kılavuz
04

LGBT İçerikli Haberlerde Nelere
Dikkat Etmemiz Gerekliyor
08

Haber-Yazı Yazım Kuralları
14

Noktalama İşaretlerinin Kullanımı 18

Sözlük 24

Önerilen Medya Kaynakları 33

Haber yazımı için PRATİK KILAVUZ

Basın özgürlüğü ilkesi, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Medeni ve Siyasi Haklar Uluslar arası Sözleşmesi, Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması Sözleşmesi, Amerika Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmesi, Afrika İnsan ve Halklar Hakları Şartı gibi uluslararası belgelerde tanımlanıyor.

Bu belgelere göre, “Herkes düşünce ve ifade özgürlüğüne sahiptir. Bu hak, herkese bilgi ve düşüncelerini özgürce yayma hakkını da verir”.

Ancak, bu özgürlüklerin kullanılmasında, bazı standartların da gözetilmesi gerekiyor. Gazeteci kuruluşlarının bu alanda düzenlediği pek çok belge var.

HABER-YAZI İLE İLGİLİ GENEL YAKLAŞIMLAR

Gerçeklere ve doğrulara saygılıyız. Gelir, cinsiyet, eğitim, etnik/dinsel köken vb. eşitsizliklerden muzdarip olan, “çekinikler/güçsüzleştirilmişler”den yanayız. “Sesi duyulmayanın sesi olmak” ilkesinden yola çıkıyoruz. Buna karşılık, etik ve siyasal sorumlulukla davranmayı ihmal etmiyoruz.

Haber, yorum ve eleştiri özgürlüğünü savunuyoruz. Ancak, haber ile güncel olaylara ilişkin yorum ya da düşünceleri birbirlerinden kesin olarak ayırıyoruz. Bir yazar, makalede aktardığı bilgilerle ilgili kişisel düşüncelerini ancak yazısını imzalayarak belirtebilir.

Gazeteci aktarıcıdır, haberde yorum yapmıyoruz.

Kimseyle aynı fikirde olduğumuzu belirtmiyoruz.

Hiçbir bilgidен sonuç çıkarmıyoruz.

İnsanları ve olayları tekipleştirmiyoruz.

Kimseyi yargılamıyoruz.

Kimseyi dışlamıyoruz.

Kaosgl.org için haber nedir?

- Facebook’ta açılan ayrımcı, homofobik, transfobik, cinsiyetçi gruplardan, sayfalardan ve bunun gibi sitelerden okurları haberdar edebilir, sitenin grubun, sayfanın kapatılması girişimini haber olarak hazırlayabilirsiniz. Bunların kapatılması ise ikinci bir haberdır.
- LGBT’lere yönelik yapılan pozitif ya da negatif tüm açıklamalar ve bu açıklamalardan yola çıkarak hazırlanan

bütün haberler.

- Eleştirel medya okur-yazarı olarak yapacağınız bütün medya okumaları haberdır.
- Yazılı medyayı izliyoruz ve düzenli bir medya takibi yapıyoruz. Ancak TV izlenmiyor bu yüzden TV’de olan eşcinsellikle ilgili her türlü gelişme kaosgl.org için haber haline getirebilirsiniz.
- LGBT örgütlerin, anti-otoriter, feminist örgütlerin etkinlikleri, eylemleri kaosgl.org için haberdır.
- Herhangi bir nedenle ayrımcılığa uğrayan LGBT’lerin ya da LGBT olduğu varsayılan insanların tanıklıkları ve bu süreçte verdikleri mücadele deneyimleri kaosgl.org için haberdır. Mahkeme izleyebilirsiniz, sokak eylemlerini izleyebilirsiniz.
- Ailesiyle cinsel yönelimi, cinsiyet kimliği üzerinden sorun yaşayan bir LGBT deneyimi, çalışma hayatında cinsel yönelim ve/veya cinsiyet kimliği ayrımcılığına uğrama halleri haberdır
- Pozitif haberler, başarı örnekleri, istihdam, eğitim, barınma, aile, sosyal hizmetler, gibi alanlarda yaşanan gelişmeler ve deneyimler. Sadece ağlayan, surat asan değil aynı zamanda gülümseten bir site olmak istiyoruz.

Haber Kaynağı

Kaosgl.org haberciliğinin esaslarından biri de kaynak gösterimidir. Bu hem emeğe saygı hem de bilgiyle bağlantılı sorun çıkması durumunda önemlidir.

Başka kuruluşların haberlerini kaynak göstermeden yayımlamıyoruz. Haberin içinde, kullandığımız bilgiyi aldığımız kaynağı, “Evrensel gazetesinin haberine göre”, www.lkidlisl.org sitesindeki bilgilere göre gibi ibarelerle, ya da kimi zaman haberin altına (*) açıklamayla ek kaynakları gösteriyoruz.

Kaynağını bilmediğimiz haberleri yayımlamıyoruz.

Sahibinin izni dışında bilgi, haber, görüntü, fotoğraf, ses, belge kullanmıyoruz; bunları elde etmek için yanıltıcı yöntemler kullanmıyoruz.

Kimliğimizi gizlemiyoruz.

Kayıt dışı/”Off the record”: Açıklanmaması kaydıyla verilmiş bilgi ve belgelerle; haber kaynaklarını, kendileri izin vermediği sürece açıklamıyoruz! Ancak, öncelikle haber kaynağımızı kimliğini açıklaması konusunda ikna etmeye çalışıyoruz.

Haber kaynaklarımızı, aksini gerektiren açık bir neden bulunmadıkça açıklıyoruz. Eğer kaynağın gizli tutulması gerekiyorsa, bunun nedenini belirtiyoruz.

Haberde haber kaynağının ismini açıklıyorsak, muhabir kişiye adını kullanıp kullanamayacağını soruyor. Editör de, haber kaynağının isminin açıklandığı durumlarda muhabire, “kişinin isminin bilgisi dahilinde geçip geçmediğini” soruyor.

Kimi zaman, özellikle de devletle, bakanlıklarla ilgili haberlerde, kaynağın verdiği bilgileri” sağlık bakanlığı yetkililerine” gibi bir girişle verebiliriz. Bu durumda da, bilgilerin doğruluğundan emin olmak durumundayız.

Açıklama nedeniyle, adını vermesek bile, kaynağın tahmin edilebilir olması durumunda, haberi verirken özenli davranmalı, muhabir ve editör durumu tartışmalıdır.

Fotoğraflı/görüntülü haberlerde

- Fotoğraf ve görüntünün güncel olup olmadığını belirtiyoruz, kaynağını yazıyoruz. Fotoğraf seçiminde dikkatli davranıyor, şiddete, cinsellik gösterisine, özel yaşama tecavüz sayılabilecek fotoğrafları yayınlamıyoruz.
- Cinsel saldırı mağdurlarının fotoğraf, görüntü ve kimliklerini yayımlamıyoruz.

Haberde dengelilik / taraflara eşit mesafede durmak

- Haberlerimizi, olayın tüm taraflarının görüşünü alarak hazırlıyoruz. Taraflardan biri işbirliğinden kaçınacak olursa, bu durumu okurlarımıza duyuruyoruz.

Suç, şiddet, çocuklarla ilgili suçlar, iddialar

- “Aksi mahkemede kanıtlanıncaya dek, herkesin masum olduğu” ilkesini aklımızdan çıkartmıyoruz. Haberimizde olayın hangi detaylarına yer vereceğimizi önce birlikte tartışıyoruz. Haberi kullanmaya karar verdiğimizde iddiaları “iddia” olarak yazıyoruz; “Emniyet Genel Müdürlüğü’nün açıklamasına göre,...”; “polisin iddiasına göre...” şeklinde ibareler kullanıyoruz.

“Adam kadını öldürdü” değil, “Adamın kadını öldürdüğü iddia ediliyor”; “Tenekeleri çaldı” değil, “Emniyet müdürlüğünün açıklamasına göre, tenekeleri çaldığı iddia ediliyor”; “Kendini yaktı” değil; “Kendini yaktığı iddia ediliyor” diyoruz.

Çocuklarla ilgili suçlarda ve cinsel saldırılarda, sanık, tanık ya da mağdur olsun, **18 yaşından küçüklerin açık isimleri ile fotoğraflarını yayımlamıyoruz**. Çocuğun kişilik ve davranışlarını etkileyebilecek durumlarda, bir aile büyüğünün veya çocuktan sorumlu bir başkasının izni olmaksızın çocukla röportaj yapmaktan kaçınıyoruz.

Gazeteci şiddete karşıdır. Şiddet kışkırtıcılığı, şiddet çağrıştıran sözcüklerle benzetme yapmıyoruz. Örneğin, “Bomba gibi haber” demiyoruz. “Memur ordusu” gibi militarist söylemler kullanmıyoruz.

Kaosgl.org haberlerinde kimse “hırsız”, “katil”, “terörist” değildir. Birileri böyle söyleyince, bu sözcükler tırnak içinde haberlerde yer alabilir.

Sağlık haberleri

- Sağlık konusunda sansasyondan uzak, insanlara umutsuzluk ya da sahte umut verecek yayın yapmaktan kaçınıyoruz. Tıbbi araştırmaları, kesinleşmiş sonuçlar gibi yayımlamıyoruz. İlaç tavsiye etmiyoruz, uzmanlara danışıyoruz.

Yanlış yapmıyoruz, ama...

- Yayımlanmış her yanlış en kısa sürede düzeltmekle yükümlüüz, cevap hakkına saygılıyız.

Özel yaşamın gizliliği

- Özel yaşamın gizliliğine saygılıyız.

Bir olayı haberleştirirken, olaya karışan **kişilere değil, olayın kendisine** öncelik veriyoruz. Haberlerimizde kişilere yönelik incitici bir dil kullanmıyoruz.

Üzüntü, sıkıntı, felaket ya da şok halindeki insanlar söz konusu olduğunda, gizliliklere uyarak duygu sömürüsü gibi algılanabilecek haberler yapmıyoruz. Bu kişileri daha da üzecek, sıkıntıya sokacak, durumlarından yararlanacak haberler hazırlamıyoruz. **“Ben onun yerinde olsaydım...”**ı her zaman aklımızın bir köşesinde tutuyoruz. Başkalarının üzüntülerinin gizliliğine saygı gösteriyoruz.

İÇERİK ve SÖYLEMİN ALTERNATİF KULLANIMI

Kaosgl.org’da **yaygın medyanın görmediği, göstermek istemediğini** haberleştirmeyi amaçlıyoruz. Yerel medyaya, ihmal edilenlere yer veriyor, gündemin tek yanlı sunumunu tersyüz etmeye çalışıyoruz.

Haberin içeriğini siyasal ve etik olarak uygun bir dille/söylemle kurmaya önem veriyoruz. Yaygın medyanın ırkçı, cinsiyetçi, ayrımcı, belirleyici söyleminden uzak duruyoruz, çalışıyoruz. Mevcut eşitsizlikleri yeniden üretmemeye/kurmamaya özen gösteriyoruz.

Yerel kimlikleri/kültürleri marjinalleştiren, ötekileştiren, evcilleştiren ya da metalaştıran yaygın medyanın hegemone söylemi karşısında alternatif bir söylem geliştirmeye çalışıyoruz.

SİYASAL YANLILIK

Medya ve siyaset ilişkisini, herhangi bir partiyi veya siyasal gücü desteklemeyi aşan, tüm siyasal ve ekonomik yapının meşruiyetine uzanan daha geniş bir yanlılık kavramı ile sorguluyoruz.

Örneğin; siyasal/ekonomik seçkinlerin söylem ve eylemlerinin takip edilmesine dayalı bir haber yapma

alışkanlığının, bu kişilerin temsil ettiği çıkar merkezlerinin siyasal/ekonomik sorunları tanımlama ve çerçeveleme biçimlerin okuyucu ve izleyicilere dayattığını hatırlıyoruz.

“Enflasyon” ile ilgili bir haber yapacaksa, haberimizi “başbakan, ekonomiden sorumlu devlet bakanı” vs. ilişkin bir metin olarak değil, “sokaktaki insanı” merkeze alarak kurguluyoruz....

Suçla ilişkin bir haber yapacaksa, suçu 5N+1K kuralına göre haberleştirmekle yetinmiyor, okuyucuya o suçun toplumsal nedenlerini anlatabilecek bir içerik oluşturmaya çalışıyoruz. Haberimizin arka plan bilgisini, bu amaçla zenginleştiriyoruz.

Transfobi ilgili bir haber yapacaksa, haberimizi “bir mağdur transseksüel” üzerinden kurgulamak ve duygu sömürüsü yapmak yerine, transfobi varlığı, var olma nedenleri, neden ortadan kaldırılamadığıyla ilgili sorular soruyoruz.

HABER ÖNCELİKLERİ / YEREL - MERKEZ DENGESİ

Haber seçerken, “yerel-merkez dengesi”, “yerel haberde denge”, “bölgesel temsile özen”, “konu dengesi”, “günceli gözetme”, “özel haber” gibi kriterler uyguluyoruz.

Bir kaynaktan, gündem dayatmadıkça birden fazla haber kullanmıyoruz. Haber unsurları eksikse, haber kaynağını arayarak eksikleri gidermeye çalışıyoruz. Haber merkezimizde hazırlama imkânımız olan haberleri başka kaynaklardan almıyoruz.

LGBT İçerikli Haberlerde Nelere Dikkat Etmemiz Gerekıyor:

Medya çalışanları, cinsiyet, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği ayrımcılığına karşı farkındalığın geniş bir tabana yayılması sürecinde önemli bir rol oynadıklarının bilincinde olarak olmalıdır.

Cinsel yönelimleri ve cinsiyet kimlikleri nedeniyle ayrımcılığa maruz kalan lezbiyen, gey, biseksüel, travesti ve transseksüel (LGBT)’lerin sorunlarına daha fazla ilgi göstermelidir.

LGBT’lerin bedenlerinin cinsel çağrışımlar yaratacak biçimde, gereksizce görselleştirilmesinin önüne geçmeli ve salt cinsel nesneler olarak algılanmalarına izin vermemelidir.

Dilin içinde yerleşik, bir cinsi ya da cinsel yönelimi/cinsiyet kimliğini diğeri karşısında aşağılayan cinsiyetçi ve homofobik/bifobik/transfobik sözcük ve söylemlerin dönüştürülmesi konusunda duyarlı olmalı, yanlı sözcük ve terimleri kullanmak yerine eşitlikçi bir söylemi geliştirmek için çaba göstermelidir.

Medyadaki her türlü içerikte, cinsiyetleri, cinsel yönelimleri ve cinsiyet kimlikleri ne olursa olsun, farklı yaş,

görüntü, fikir, görev ve rollere sahip insanların sunumunda, gelenekler, alışkanlıklar, cinsiyetçi ve homofobik kalıp yargılar dışına çıkılması konusunda gereken özeni göstermelidir.

Her türlü içeriğin oluşturulmasında, heteroseksüel bireylerin olduğu kadar, LGBT'lerin ve LGBT oluşu konusunda görüşlerini, deneyim ve uzmanlıkları çerçevesindeki bilgilerini topluma yansıtmalıdır.

LGBT'ler arasında olumlu rol modeli olabilecek örneklerin haberleştirilmesi ve programlarda kullanılmasına öncelik vermelidir.

“Gey öğretmen”, “lezbiyen şarkıcı” gibi ifadeler ayrımcılık içerir; çünkü cinsel yönelim(gey, lezbiyen, eşcinsel, biseksüel) ve cinsiyet kimliği (transseksüel, travesti) tanımlamaları bir bireyin mesleğini niteleyen sıfatlar değildir. Her nasıl “kadın yazar” gibi ifadeler -“kadın” olmak bireyin yazarlığını niteleyen bir hal olmadığından- cinsiyetçiliği besliyorsa; yukarıdaki gibi ifadeler de homofobi/bifobi/transfobi beslemektedir.

Haberin içeriği ile hiçbir ilgisi olmadığı halde kişilerin cinsiyet, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliklerinin belirtilmesi de ayrımcılıktır. Heteroseksüel ve erkek bireylerden bahsederken “heteroseksüel” ve “erkek” olduğunu belirtilmezken; kadın, eşcinsel, biseksüel ve trans* bireylerden bahsederken de haberle doğrudan ilgisi olmadığı durumlarda bu tanımlamaların belirtilmemesi gerekir. (*“Trans” sözcüğü, İngilizce “transgender” sözcüğünü ikama edecek şekilde, travesti ve transseksüel sözcüklerini kapsayacak biçimde kullanılmaktadır*)

“Gey” sözcüğü, erkek eşcinselleri tanımlamak için kullanılmaktadır. Türkiyeli LGBT örgütler, eşcinselliğe dair yabancılaşmanın bir nebze de olsa ortadan kalkması için, yabancı dillerde “**gay**” olarak kullanılan sözcüğün Türkçe okunduğu gibi yazılmasına karar verdiler. Türk Dil Kurumu da “**gey**” sözcüğünü, “eşcinsel erkek” tanımı ile Türkçe sözlüğe almıştır.

“Eşcinsel olduğunu itiraf etti” cümlesindeki “itiraf etti” ifadesi medyada ve halk arasında yaygın olan yanlış kullanımlardan biridir. Eşcinsellik, bir suç ya da yanlışlık olmadığı için itiraf edilecek bir durum söz konusu değildir. Bunun yerine “eşcinsel olduğunu açıkladı” cümlesi daha uygundur.

Yaygın medyada trans bireyleri tanımlamak için genellikle “travesti” kelimesi kullanılıyor. Öncelikli olarak, kişinin dış görünüşünden eşcinsel mi, travesti mi transseksüel mi olduğu ayrımına varmak mümkün değildir. Haberin vazgeçilmez unsuru olması halinde, genel geçer tanımlamalar kullanmak yerine doğrudan kişinin kendisine sorulmalı, mümkün olmadığı durumlarda tanımlamanın doğru kullanımı araştırılmalıdır.

“Travesti olarak çalışan ...”, haberlerde yaygın olarak bu yanlış kullanım tekrar edilmektedir. Travesti olmak, “travestilik” adı altında, *gerçekte var olmayan bir meslek* olarak sunulmakta ve “fuhuş”la arasında doğrudan bir bağ kurulmaktadır. “Travestilik” diye bir meslek olmadığı gibi, her travesti de seks işçisi değildir.

“Gerçek adı ... olan travesti ...” haberlerde trans bireylerin gerçek adları kişilerin onayı alınmadan kullanılmaktadır. Bunun yerine kişinin kendisini tanımladığı adı veya adı-soyadı kullanılmalıdır.

Cinsiyet değiştirme/düzeltme ameliyatı yerine “cinsiyet geçişi ameliyatı” ya da “cinsiyet inşası ameliyatı” ifadelerinin kullanılması gerekmektedir.

Transseksüel bireylerin cinsiyet geçişi ameliyatları hakkında, haberle hiçbir ilgisi olmadığı halde bilgi verilmesi ayrımcılıktır. Bundan önem ve hassasiyetle kaçınılması gerekir.

LGBT örgütlerin basın açıklamaları, eylemleri sonrasında “Kendini transseksüel, eşcinsel diye adlandıran bir grup” şeklinde bir tanımlama kullanılmaktadır. Bu tanımlama yerine eylemi yapan örgütün ismi ile birlikte “... derneğinin/oluşumunun üyeleri” ya da “..... Derneği/Oluşumu” şeklinde kullanımının tercih edilmesi gerekir.

“Homoseksüel”in İngilizcesi olan “homosexual” sözcüğü, ilk olarak eşcinselliği hastalık olarak tanımlamak için kullanılmış bir sözcüktür. Türkçeye İngilizceden geçmiş biçimde kullanılan “homoseksüel” sözcüğü, halen insanların kafasında “hastalık” algısını yaratabildiğinden, bu yanlış algıyı silmek adına, LGBT örgütlerin de tercih ettiği homoseksüel’in Türkçe karşılığı olan “eşcinsel” sözcüğünü kullanmak uygun olacaktır.

“Cinsel tercih” ifadesinin eşcinselliği, biseksüelliği ve transseksüelliği tanımlamak için kullanımı tamamen yanlıştır. Çünkü her şeyden önce, eşcinsellik/biseksüellik/transseksüellik tercih değildir. Eşcinsellik ve biseksüellik, heteroseksüellik gibi bir cinsel yönelim; transseksüellik ise bir cinsiyet kimliğidir. “**cinsel tercih**” yerine, bu tanımlamalara uygun olarak, “**cinsel yönelim**” veya “**cinsiyet kimliği**” kavramlarının kullanılması gerekmektedir.

LGBT’lere ilişkin haberlerde, eşcinselliğe ilişkin aşağılama amacıyla kullanılan argo sözlüklere gönderme yaparak başlık atılmaması ve bu yönde haber yapılmaması gerekir. “LGBT Derneğinin davası için *top* mahkemede” gibi gereksiz ima ve göndermelerden kaçınılması, ayrımcılığı tekrar üretmemek adına önemlidir.

LGBT’lerin de dahil olduğu olaylarla ilgili haberlerde, LGBTlerin şiddetle ve militarizmle ilişkilendirilmemesi gerekir. “Travesti terörü” ve “travestiler saldırı” gibi ifadelerin kullanılması, kendilerine karşı uygulanan şiddeti göstermeden, trans bireyleri durduk yerde şiddet uygulayan bireylermiş gibi yansıtarak tarafsız habercilik ilkesine ters düşen bir ayrımcılığı içermekle birlikte, genel olarak LGBT’ler için de şiddete eğilimli bulunduğu yönündeki yanlış yargıyı beslemekte; halkı kin ve düşmanlığa sevk ederek LGBT’lere karşı şiddeti meşrulaştırmaktadır.

LGBT’lerle ilgili konulara, sadece “üçüncü sayfa haberi” şeklinde şiddet ve acı yüklü içeriklerde ya da magazin haberleri içinde değil, gazete ve/veya diğer yayın organlarının niteliğine göre uygun bölümlerinde de yer verilmesi gerekir.

LGBT Oluşumlarından, sadece LGBT’lere ilişkin sorunlar ile ilgili değil, ülke ve dünya gündemi ile ilgili başka konularda da görüş alınırsa, sadece “kendi sorunları” ile ilgilenen ve bu sorunlar üzerinden görünür olan insanlar olarak algılanmasının önüne geçilmiş olur.

LGBT’lere ilişkin başarı hikâyelerine de yer verilerek, LGBT’lere yönelik önyargı ve homofobiyle mücadeleye katkı

sağlamış olmanın yanında, LGBT'lerin kendilerini yalnız ve yanlış hissetmelerinin önüne geçilmiş de olur. LGBT'ler için kullanılan "Üçüncü Cins" tanımlaması yanlıştır. Lezbiyen, eşcinsel kadın; gey, eşcinsel erkek demektir. Biseksüel sözcüğü, her iki cinsiyete de cinsel/duygusal yönelimi olan kadın veya erkek bireyler için kullanılmaktadır. Ayrıca transseksüeller de, kendini transseksüel kadın ve/veya trans kadın ve transseksüel erkek ve/veya trans erkek olarak tanımlayabilmektedir. Ayrıca, erkek ve kadın şeklinde ikili cinsiyet tanımlamasının yanında, biyolojik olarak her iki cinsiyetin özelliklerini de taşıyan bireyler için, çift cinsiyetli/erdişi/hermafrodit tanımlamaları; doğumda gerek cinsel anatomisi gerekse de cinsel organları tipik erkek veya kadın tarifine uymayan bireyler için ise interseks sözcüğü kullanılmaktadır.

TOPLUMSAL CİNSİYET

Kadınların toplumdaki eşitsiz konumunu pekiştiren sözcükler kullanmıyoruz. Bunun yerine, "uygun" sözcükleri düzenli bir biçimde kullanarak, belli bir sözcüğün belli bir insan grubu için neden olumsuz ya da uygunsuz bir anlam kazandığını açıklayarak, toplumda belli kişilere ilişkin algının değişmesinde aktif bir rol üstlenmeyi tercih ediyoruz.

Örneğin, son ekleri "adam, adamı" olan terimler, cinsiyetçi ya da kadınları görünmez kılan sözcükler arasında sayılabilir. Ofisboy, fabrika kızı gibi terimler ise, böyle adlandırılan kişileri çocuk konumuna düşürebilir.

"Adam" yerine "kişi, insan, erkek"; "adam adama" yerine "bire bir, teke tek", "adam gibi" yerine "doğru dürüst, insana yaraşır" demeyi tercih ediyoruz.

Benzer şekilde, "bilim adamı" yerine "bilim kadını, bilgin" ya da "bilginler"; "devlet adamı" yerine "devlet yöneticisi, politikacı, politik önder"; "iş adamları" yerine "iş çevreleri, işveren çevreleri" ya da "iş dünyası", "insanoğlu" yerine "insan soyu, insanlık, insan türü, insan toplumları, halklar" terimlerini kullanıyoruz.

Konuyla ilgili diğer örnekleri sıralamak gerekirse, "centilmenlik anlaşması" yerine "sözlü anlaşma"; "çalışan anne/kadın" yerine "ev dışında çalışan anne/kadın", "hizmetçi" yerine "ev işçisi/yardımcı", "orospu" yerine "fahişe" ya da "seks işçisi"; "kadın sürücü" yerine "sürücü", "kısır" yerine "çocuğu olmayan" diyoruz.

"Çocuk sarkıntılığı" yerine "çocuk tacizi", "homo/ibne" yerine "eşcinsel", "kızlık soyadı" yerine "evlenmeden önceki soyadı" terimlerini kullanıyoruz.

IRKÇILIK, AYRIMCILIK

Yaygın medyada sıkça görülen ırkçı yaklaşımlar BİA haberciliğinin dışındadır. Olayla doğrudan ilgisi bulunmadıkça, insanların işledikleri suçları onların milliyetine, dinine, cinsiyetine, cinsel eğilimine, hastalığına ya da engelli olup olmamasına dayandırmıyoruz. Kişilerin bu özelliklerini vurgulamıyoruz. Ayrımcılık, ırkçılık ve şiddeti kışkırtmaktan kaçınıyoruz. "Rum hırsız", "Ermeni katil", "Romen dolandırıcı" gibi tanımlamalar yapmıyoruz.

Benzer biçimde, "Türk"lük vurgusunu da öne çıkartmıyoruz. Örneğin, "Türk'e casus suçlaması" (Hürriyet), "Türk füzelerine savsaklama" (Yeni Asya), "Türkiye karanlıkta kalmaz" (Emek), "Türk kızının dramı" (Günaydın),

“Türk kadınının tarihi elbiseleri” (Son Çağrı) gibi başlıkları kullanmıyoruz.

Gazeteci şiddete karşıdır. Her türden şiddeti haklı gösteren, özendiren, kışkırtan yayın yapmıyoruz. Uluslar arası anlaşmazlıklarda, şiddeti çözüm yolu olarak savunmuyoruz.

Amerika Birleşik Devletleri’nin (ABD) Irak’a saldırısının tartışıldığı günlerde Türkiye’nin Irak’a asker göndermesi gündemdeyken “Üç yıl Irak’tayız” gibi bir başlık atmıyoruz. Kendimizi Türkiye Cumhuriyeti Devleti, ordusu, kurumları ile özdeşleştirmiyoruz. “Başbakanımız”, “yurda döndü”, “anavatan”, “yavru vatan” terimlerini kullanmıyoruz.

Haberlerimizde “şehit”, “terörist”, “provokatör”, “gazi” gibi tanımlamalar yapmıyoruz. Olaylara ve olayların öznelere eşit mesafede durmaya çalışıyoruz.

Bir ulusun, bir topluluğun ve ‘lerin kültürel değerlerini ve inançlarını veya inançsızlığını saldırı konusu yapmıyoruz, insanlar, topluluklar ve uluslar arasında nefreti, düşmanlığı, körükleyici yayınlardan kaçınıyoruz.

Millet, ırk, etnisite, cinsiyet, dil, din, sınıf ve felsefi inanç ayrımcılığı yapmadan, tüm ulusların, tüm halkların, tüm cemaatlerin ve tüm ‘lerin haklarını ve saygınlığını tanıyoruz.

Ayrıca, “engellilik” konusunda da dikkatliyiz. “Özürlü” yerine “engelli” diyor; olayla doğrudan bağlantısı bulunmadığı sürece kişilerin “engelliliklerini” vurgulayacak haberler yapmıyoruz. Kendisini “sakat”, “özürlü” kavramlarını kişilerin kullanımı doğrultusunda kullanıyoruz.

Haberlerimizi nesnel ölçütler kullanarak hazırlıyoruz; sıfat kullanmıyoruz, insanları “güzel”, “çirkin”, “esmer”, “beyaz”, “iyi”, “kötü” olarak sınıflandırmıyoruz.

Şiddetin haberleştirilmesi

Medya çalışanları, LGBT’lerin uğradıkları kötü muamele, baskı ve şiddetin haberleştirilmesinde özellikle şu noktalara dikkat etmelidir:

Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği ayrımcılığına dayalı şiddet hiçbir biçimde meşru gösterilmemeli, şiddetin toplumsal düzlemdeki önemini azaltacak sansasyonel ifadelerden ve mizah malzemesine dönüştürme eğilimlerinden uzak durulmalıdır.

Mağdurun kimliği gizli tutulmalı, kimliğin teşhisine yarayacak diğer bilgiler de verilmemelidir (ad, fotoğraf, adres, yerel odaklı haberler için yerleşim birimi vb.).

Konuşulacak kişinin rızası önceden sorulmalı ve kişi, konuşması sonrasında karşılaşılabileceği olası riskler konusunda bilgilendirilmelidir. Bu bilgilendirme çerçevesinde mağdura teşhis ediliş edilmemeye karar verme hakkı

tanınmalıdır.

Cinsel yönelimleri ve cinsiyet kimlikleri nedeniyle şiddete uğrayanlarla ilgili haberlerde mağdurların onurunun korunmasına gereken özen gösterilmelidir. Bu ilke özellikle şiddet sonucu yaşamını yitirenlerle ilgili haberlerde de büyük önem taşımaktadır.

Mağduru küçük düşürücü durumlarda gösteren fotoğrafların kullanılmasından kaçınılmalıdır.

Taciz ve tecavüz gibi cinsel şiddet suçlarının haberleştirilmesinde kullanılan dile özen gösterilmelidir. Saldırganın ifadesinden yararlanılarak hazırlanan metinlerin mağdur açısından yaralayıcı olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Bu haberlerde kullanılan görsel malzeme ile anlatım biçiminin pornografik ve özendirici cinsel içerikte çağrışımlar yaratmamasına dikkat edilmelidir.

Sorumlu bir anlayış benimsenerek şiddete uğrayan ya da risk altında olanlar, çözüm yolları ve yöntemleri konusunda bilgilendirilmeli, var olan kuruluş ve yardım hatlarının erişim bilgileri haberde yer almalıdır.

LGBT'lere yönelik suçlarda medya mağduru ifşa etmektedir. Oysa mağdurun değil, suçlunun deşifre edilmesi gerekmektedir. Mağdurun uğradığı şiddet ve ayrımcılık, mağduru edilgen bir özne biçiminde ortaya koyarak değil; olayın failinin eylemlerini görünür kılacak şekilde ifade edilmelidir. ("dayak yedi" değil, "fail şiddet uyguladı"; "bıçaklandı" değil, "bıçakladı" vb.).

İNTİHAR HABERLERİ

"Bireyin kendi öz benliğine yönelik şiddet eylemi" olarak tanımlanan intihar olaylarını, **çok mecbur kalmadıkça haberleştirmiyoruz.**

Medyada yer alan intihar haberlerinin, **taklit intihar vakalarına yol açabileceğini hatırlıyoruz**, istatistikler gösteriyor ki, intihar olaylarındaki artış, daha çok kopya edilen intiharın gerçekleştiği bölgede gözleniyor.

Haberleştirmek zorunda kalırsak, **haber çerçevesini aşan ve okuyucuyu etki altında bırakacak nitelik ve genişlikte haber hazırlamıyoruz.**

intihar biçimini, **olayla ilgili detayları, intihar eden kişinin ismini açıklamıyoruz.** Olayı gösteren fotoğraf, resim veya film yayınlamıyoruz. **Romantik söylemler, olayı öyküleştiren anlatımlar kullanmıyoruz.**

İntihar olayını haberleştirmek zorunda kalırsak, "bir intihar", "intihardan ölüm", "bir intihar girişimi" gibi cümleler kullanıyor; "başarılı bir intihar girişimi", "başarısız bir intihar girişimi", "okulunun en sevilen ve başarılı öğrencisiydi"... demiyoruz.

Veda mektuplarına haberimizde yer vermiyoruz. İntihar olaylarına, kendimizce, basit açıklamalar getirmiyoruz. “Bu genç çocuk ölmek istedi, çünkü kimse onu sevmiyordu”, “sadece bir yardım ılığıydı” gibi yargıları haberimize yansıtıyoruz.

Okuru intihara özendirmeyecek, düz bir haber yazıyoruz. Haberin sonuna, intihara eğilimli olanların psikolojik destek alabilecekleri telefon numaralarını ekliyoruz.

HABER-YAZI YAZIM KURALLARI

Haber, daha önce bilmediğimiz, yeni, farklı bir olayın haberci medyada yayınlanmış halidir; taze, doğru, dengeli, öz ve açık olmalı.

Her yazı, “yazar” (kimi zaman olmayabilir), “haberin kaynağı”, “haber türü”, “geldiğı yer”, “başlık”, “spot”, “metin”, “yazan-edit eden inisialleri” bölümlerinden oluşuyor.

“Ne”, “nerede”, “ne zaman”, “nasıl”, “neden” ve “kim” sorularının yanıtları; “isim”, “tarih”, “yer” bilgilerinin tam olarak bilinmesi ve yazılması; haberin **“olmazsa olmazlarıdır**.

Haberi “ters piramit” kuralına göre kurguluyoruz. **En önemli veriyi başa çekiyor, haberin içeriğine dair bilgi veriyoruz.** Okurun, ilk parantezde haberin tamamına dair genel bilgi sahibi olması gerekiyor. Ardından, detayları sırasıyla veriyoruz.

Yazılarda, üç-dört paragrafta bir **ara başlık** kullanıyoruz.

Metinde, isim / veri / önemli bir cümle **siyah (bolt)** yapıyoruz. Bu yolla, metnin okunurluğı kolaylaşıyor.

Habere hazırlık aşamasında, bilgilerin eksiksizliğini ve doğruluğunu kontrol ediyoruz. Olayın geçmişı varsa, açıklıyoruz, (arşiv, kütüphane, internet, konuyu bildiğı varsayılan kişı yardımlarıyla)

Konuyla ilgili kaosgl.org’ta yayımlanmış haber varsa, metin içinde ya da sayfanın sonunda, **bağlantılı / ilgili haberlerin linklerini** veriyoruz.

Haberi edit ederken geliştiriyoruz.

Ölüm haberlerinde ya da “kişı merkez”li haberlerde, kişinin yaşam öyküsünü de veriyoruz.

Kısa ve anlaşılır cümleler kuruyor, edebiyat yapmıyoruz.

Bilinmeyen bir kavram, sözcük geçtiğinde, açıklama veriyoruz.

Gerekmedikçe **pasif cümle kullanmıyoruz**. “Kaos GL’nin ‘muhabir ağı’ eğitimi yapıldı” değil, “Kaos GL ‘muhabir ağı’ eğitimi yaptı” diyoruz.

Makalelerde ölçüt; 4-5 bin vuruş. Çok özel durumlarda 6 bin gibi olabilir de, olmamasına özen gösteriyoruz.

Söyleşilerde; soruları siyah (bolt), yanıtları açık (light) yapıyoruz. Tırnak işareti (“) kullanmıyoruz.

• **Açıklama** “KAOS”a, “kaos”a, “KAOSGL”e değil; **“Kaos GL”ye** yapılıyor. **Örnek: Kaos GL - 07.03.2003**

Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyesi Doç. DR. Kerem Altıparmak, gelişmeleri **“Kaos GL”ye** değerlendirdi:

KLİŞE ve METAFORLAR

Haber yazımında “klışelerden ve “metafor”lardan kaçınıyoruz. Haberlerimizde ve başlıklarımızda **klışe, muğlak ifade, sıfat, gönderme ve metafor** kullanmıyoruz. Açıklayıcı, durumdan haberdar edici, net ifadeler kullanıyoruz.

“Çıldırma noktası”, “çağrı yağmuru”, “çevreciler deparda”, “can simidi”, “perde arkası”, “...’ye sarı kart”, “Çanakkale geçiliyor”, “radikal önlemler”, “başarıya imza attı”, “start verme”, “şenlendi”, “...rüzgarı”, “siyanoürlü altın bilmecesi”, “beğeniyle karşılandı”, “beğeni topladı”, “ev sahipliği yaptı”, “tasarruf beşinci viteste”, “trafik canavarı hız kesti”, “masaya yatırıldı”, “duygu seli”, “...kurban gitti”, “küçük... dramı”, “zam yağmuru”, “zam şampiyonu”, “eleştiri yağdı”, “renkli protesto”, “hızla kabul edildi”, “uzun yürüyüş”, “kepenk kapatıyor”, “geniş yankı uyandırdı”, “tüyler ürpertici”, “bir kilometre taşıydı”, “kaderini çizdi”, “sanayici için gelecek karamsar”, “beğeniyle karşılandı”, “büyük beğeni topladı” demiyoruz.

Şiddet ve felaket çağrıştıran ifadeler kullanmıyoruz. “İşsizlik ordusu”, “... depremi”, “... bombası”, “işsizlik mühendisleri de vurdu”, “deprem...salladı”, “bilezik ve yüzük bozdurmada patlama” gibi “askeri” (militarist) dil kullanmıyoruz.

Olumsuz örnekler:

Ejder “ekmek savaşı” için kükredi.

Her yıl “son kez olması dileğiyle” verdiği ödülün **bu yılki sahipleri**,

Sanık polislerin **sicili kabarık**

BAŞLIK ve ARABAŞLIK

Haberi anlatan, anlaşılır, okuru okumaya teşvik eden başlıklar kullanıyoruz. **Şiddet içeren ifadeler, metafor ve klişe kullanmıyoruz. Gönderme yapmıyoruz.**

Başlıklar kısa, açıklayıcı, net bilgiler içeriyor. **Haberde taraf olduğumuz izlenimi veren başlıklardan uzak duruyoruz.** “Emekliler hesap verecek”, “Tarım il Müdürü siyasete kurban gitti”, “Memurların uzun yürüyüşü”, “İşsiz gazetecilere bir darbe daha” demiyoruz.

Çok gerekmedikçe, başlıkta **soru cümleleri, ünlem işareti kullanmıyoruz.** Başlıkta, haberde görüşüne yer verdiğimiz kişi/kurumun açıklamasından alıntı yapıyorsak, bu kişi/kurumun ismi başlıkta yer alıyor. Tanınmamış bir kimsenin isminin başlıkta geçmesi gerekmez. Alıntı başlıkları tırnak içinde veriyoruz.

Arabaşlık ile başlık birbirinin tekrarı olmamalı.

KISALTMALAR

Kısaltmaları ilk kullanımlarında açılımlarıyla birlikte veriyor, daha sonra kısaltma olarak kullanıyoruz.

Uluslararası kuruluşların isimlerini önce orijinal dilde veriyoruz, paranteze Türkçe’si ve kısaltmasını yazıyoruz.

Örnek: Human Rights VWatch (İnsan Hakları İzleme Komitesi - HRW)

SPOT

Spotta genellikle kısaltma kullansak da, yaygın kullanılmayan kurum isimlerinin açılımlarını vermeyi tercih ediyoruz. **TBMM, MGK, RTÜK, BDDK** gibi kurumlarla siyasi parti isimlerini kısaltmalarıyla versek de, **Özelleştirme İdaresi Başkanlığı** gibi kısaltması anlaşılamayacak olanları tam yazıyoruz.

Spotu, haberin içinden “kes-yapıştır” yöntemiyle alıntılanmıyoruz. Spotta, haberin özetini veriyor; kişi ve kurumlardan demeç alarak hazırladığımız haberlerde görüş veren kişinin sadece soyadını spotta kullanıyoruz; şirket ismi kullanmıyoruz.

Spotun başlık ve haberin giriş bölümüyle aynı olmamasına dikkat ediyoruz.

Veri içeren haberlerde, spotu bir istatistik tablosuna dönüştürmemeye özen gösteriyoruz ancak, önemli verileri kullanıyoruz. Spotta parantez kullanmıyoruz.

BAŞLIK VE SPOT / ÖRNEKLER

Olumsuz örnek -10 Nisan 2002

AİHM Başkanına Başörtü Sorusu

“Yaşam Hakkı ve ifade Özgürlüğü”nün tartışıldığı ve AİHM Başkanı VVildhaber’in katıldığı toplantıya, IÜ’den Prof. Ergin’in başörtülü öğrencileri almak istememesi üzerine, öğrenciler VVildhaber’e “Bu olay insan hakkı ihlali değil mi?” diye sordu.

Olumlu örnek -10 Nisan 2002

“Yaşam Hakkı” Dediler, Başörtülülere Engellediler

“Yaşam Hakkı ve ifade Özgürlüğü” konferansına, IÜ İnsan Hakları Merkezi Müdürü Prof. Ergin başörtülü öğrencileri almak istemedi. Öğrenciler, toplantıya katılan AİHM Başkanı VVildhaber’e “Bu olay insan hakkı ihlali değil mi?” diye sordu.

Olumsuz örnek: 20 Nisan 2002

UAÖ: “Güvenlik Hak İhlali Gerekçesi Olamaz”

11 Eylül’den sonra ulusal güvenliği güçlendirmek adına insan hakları ihlallerinin arttığına yer veren Uluslararası Af Örgütü, 2001 yılı değerlendirme raporunda, Türkiye’yi gözaltında kayıp ve işkence olaylarına karşı önlem almaya çağırırdı.

Olumlu örnek: 20 Nisan 2002

Af Örgütü / UAÖ: Güvenlik Hak İhlali Gerekçesi Olamaz

Uluslararası Af Örgütü, 11 Eylül’den sonra ulusal güvenliği güçlendirmek adına insan hakları ihlallerinin arttığını açıkladı. Örgüt, 2001 Değerlendirme Raporu’nda Türkiye’yi gözaltında kayıp ve işkence olaylarına karşı önlem almaya çağırırdı.

YAZIM KURALLARI

Dizgi hatası yapmıyoruz, bilgisayarımızın hemen yanındaki ya da bilgisayarımızın masa üstündeki yazım kılavuzumuzdan faydalανıyoruz.

Haberde, parantez içinde bilgi vermiyoruz. “Eskişehirli Volkan S”, “Savaş (15) adlı genç” demiyoruz.

Kurum, kuruluş isimlerinin ilk harflerini “büyük” yazıyoruz. “Kadın Yazarlar Komitesi”, “Türkiye Büyük Millet Meclisi”, “Bankacılık Düzenleme Denetleme Kurulu” gibi.

Özel isimleri ve isimden önce gelen “unvanları” büyük harfle yazıyoruz. “Kadın Yazarlar Komitesi Üyesi...”, “Ankara Üniversitesi Öğretim Üyesi...”, “TBMM Başkan Vekili...”, “İl Sağlık Müdürü...” gibi.

NOKTALAMA İŞARETLERİNİN KULLANIMI

NOKTA (.)

- Cümle sonlarına nokta koyuyoruz.
insan Hakları Derneği (İHD) İstanbul Şube Başkanı Kiraz Biçici, bir basın açıklaması yaptı.
- Duraklamanın daha az yapıldığı sıralı cümlelerde, nokta yerine virgöl kullanılıyor.
Gökovalı çevreciler, Ormaniçi Piknik ve Dinlenme Yeri’nin ihaleye çıkarılmasını protesto ettiler, Türkiye dışından gelen çevrecilerle birlikte şenlik düzenlediler.
- Kısaltmaların sonuna nokta konur.
Dr. (doktor), **Prof.** (Profesör), **Alb.** (Albay), **Cad.** (Cadde)
- Bazı kısaltmaların sonunda nokta kullanılmaz.
TBMM (Türkiye Büyük Millet Meclisi), MGK (Milli Güvenlik Kurulu), TDK (Türk Dil Kurumu), m (metre), cm (santimetre), FE (demir), kg (kilogram), lt (litre)
- Sayılardan sonra sıra bildirmek için nokta koyuyoruz, (‘nci) yazmıyoruz. 10’dan küçük rakamları yazı ile yazıyoruz.
ikinci Dünya Savaşı, Beşinci Yüzyıl, 21. Yüzyıl, 3. Cadde...
- Arka arkaya sıralanan virgülle veya çizgiyle ayrılan rakamlardan sadece sonuncu rakama nokta konur. 3, 4 ve 7. maddeler;

VİRGÜL (,)

- Birbiri ardınca sıralanan eş görevli kelime ve kelime gruplarının arasına konur. Okullardan, evlerden, işyerlerinden sokağa çıkmışlardı.
- Sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için konur. Bir varmış, bir yokmuş.
Umduk, bekledik, düşündük.
- Uzun cümlelerde yüklemden uzak düşmüş olan öğeleri belirtmek için konur. Koalisyon güçleri direnişçilerden, direnişçiler askerlerden korkuyor.
Haberciler soruşturmayla alınabilecek, tutuklanabilecek, aleyhlerine dava açılacak ve suçlu bulunurlarsa bir yıl

hapis cezası veya bin dolar para cezasına çarptırılabilir.

- Cümle içinde ara sözleri ve ara cümleleri ayırmak için konur. Örnek olsun diye, örnek istemez ya, söylüyorum.
- Anlama güç kazandırmak için tekrarlanan kelimeler arasına konur. Ancak, ikilemelerde kelimeler arasına virgül konmaz.

Akşam, yine akşam, yine akşam,
akşam akşam, yavaş yavaş, bata çıka, koşa koşa.

- Tırnak içinde olmayan aktarma cümlelerden sonra konur. Datça'ya yarın gideceğim, dedi.
- Bugünlük bu kadar her gün üç saat, diye düşündü.
- Kendisinden sonraki cümleye bağlı olarak ret, kabul ve teşvik bildiren hayır, yok, yoo, evet, peki, pekâlâ, .
tamam, olur, hayhay, baş üstüne, öyle, haydi, elbette gibi kelimelerden sonra konur.
Peki, gideriz. Olur, ben de size katılırım. Hayhay, memnun oluruz. Haydi, geç kalıyoruz.
- Hitap için kullanılan kelimelerden sonra konur. Arkadaşlar, Sayın Başkan, Sevgili kardeşim,
Metin içinde ve, veya, yahut bağlaçlarından önce de, sonra da virgül konmaz.

NOKTALI VİRGÜL (;)

Cümle içinde virgüllerle ayrılmış tür veya takımları birbirinden ayırmak için konur.

Erkek çocuklara Doğan, Tuğrul, Aslan, **Orhan**; kız çocuklara ise İnci, Çiçek, Gönül, Yonca adları verilir.

- Öğeleri arasında virgül bulunan sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için konur.

Yeni Şafak gazetesi yazar Taşgetiren, AKP iktidarının ilk günlerini “iktidara alışma süreci” olarak **nitelendiriyor**; **AKP**'nin tabanının öncelikli talepleri yerine iktidara zemin hazırlamaya yönelik bir takvim işlettiğini belirtiyor...

Dünya Vicdani Retçiler Günü etkinliğinde Kazak ve Öztürk vicdani reddini **açıkladı**; **Tarhan**, Dayanan ve Ağlagül deneyimlerini paylaştı.

- Virgülle ayrılmış örnekleri farklı örneklerden ayırmak için konur: Türkiye, İngiltere, **Azerbaycan**; **İstanbul**, Londra, Bakû.
- Kendilerinden evvelki cümleyle ilgi kuran ancak, yalnız, fakat, lâkin, çünkü, yoksa, bundan dolayı, sonuç olarak, bununla birlikte, öyleyse vb. cümle başı bağlaçlarından önce konur.

Koalisyon güçleri Irak'ta varlıklarını **sürdürebilir**; **ancak** bu onların ülkedeki varlığının Iraklılar için iyi olacağı anlamına gelmez.

İKİ NOKTA (:)

- Kendisinden sonra örnek verilecek ya da açıklama yapılacak cümlelerin sonuna konur. Türkiye'de turizm denince akla ilk gelen yöreleri **sıralayalım**: Kaş, Kalkan, Kekova, Bodrum, Çeşme... Kürsüdeki konuşmacı açıkladı: "Bu gün burada iki kişinin daha bulunması gerekiyordu..."

... sözlerini şöyle **sürdürdü**:

- İki noktadan sonra cümleye büyük harfle başlıyoruz. **ÜÇ NOKTA (...)**

Tamamlanmamış cümlelerin sonuna konur. Alıntılarda; alınmayan kelime ve bölümlerin yerine konur, iki nokta yan yana kullanılmaz.

TIRNAK İŞARETİ ("...")

- Haberde, başka bir kimseden veya yazıdan olduğu gibi aktardığımız sözleri tırnak içine alıyoruz. Tırnak içindeki alıntı tam cümleyse büyük harfle başlıyor; tam cümle değilse, küçük harfle başlıyor.

Ayşe, "Ben de geliyorum" dedi.

Ayşe, "geleceğini" söyledi.

- Tırnak içine alınmış cümlede, bir başka tırnaklı alıntı varsa, cümle çift tırnak, alıntı tek tırnak içinde kullanılıyor.

"içindeki ilkel ve fanatik ırkçı sesleri bertaraf ederek bir 'Hristiyan Kulübü' olup olmadığını da açıkça ortaya koyacaktır."

- Tırnak içine aldığımız görüşün bir cümleyi geçmemesine özen gösteriyoruz.

Olumsuz örnek:

Ödemiş'e bağlı Gönlüce köyünde bulunan Makine Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi (MASTAŞ) Yönetim Kurulu Başkanı Hüseyin Son, "Mastaş, girişimci ruhu ile hayat bulan bir firma. Burasını Ödemiş'e 1976'da teknik öğretmen olarak tayini çıkan 5 arkadaşın mesleği bırakarak kurduğu bir üretim tesisi. Köyün çobanını bile fabrikaya kalifiye usta yaptık. Küçük bir atölyeden Türkiye'nin en büyük makine firmalarından biri haline geldik. Şimdi ise üretim yapacak paramız yok. Çünkü sattığımız malların parasını aylardır toplayamıyoruz" dedi.

Olumlu örnek:

Ödemiş’e bağlı Gönülce köyünde bulunan Makine Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi (MASTAŞ) Yönetim Kurulu Başkanı Hüseyin Son, “**MASTAŞ, girişimci ruhu ile hayat bulan bir firma**” dedi.

- Tırnak içindeki cümle bittikten sonra, ana cümle devam ediyorsa, tırnak içindeki cümlelerin sonuna nokta işareti koymuyoruz. Cümle başlı başına tırnak içinde ise, nokta tırnağın içine konuyor.

İnsan Hakları Derneği (İHD) İstanbul Şube Başkanı Kiraz Biçici, “**Şiddetin her türlüsüne karşıyız**” dedi.

İnsan Hakları Derneği (İHD) İstanbul Şube Başkanı Kiraz Biçici, şunu söyledi: “**Şiddetin her türlüsüne karşıyız.**”

- Özel olarak belirtmek istediğimiz sözleri tırnak içine alıyoruz. Bazı durumlarda, özel olarak belirtmek istediğimiz sözleri tırnak içine almadan siyah (bolt) yazarak da gösterebiliriz.

Uluslararası Af Örgütü (UAÖ) Türkiye Şubesi Başkanı Özlem Dalkıran, Bağdat’ta “**korku**”nun egemen olduğunu söylüyor.

Dalkıran, Irak’ta uluslararası insancıl hukuka aykırı uygulamaların en önemlilerini “**aşırı güç kullanımı, adalet sisteminin işlememesi, hak ihlallerinin soruşturulmaması**” olarak özetliyor.

- Kitapların ve yazıların adları ile başlıklarını tırnak içine alıyoruz.

“**Çakırcalı Mehmet Efe**”, “**Anadolu Gezileri**” ve “**Aganta Burina Burinata**” listede gördüğüm kitap isimlerinden bazıları.

TMMOB’un “**İnsan Yerleşimleri**” sempozyumu...

- Tırnak içine aldığımız sözlerden sonra kesme işareti kullanmamıza gerek kalmıyor. Ülkü Giray’ın “**Türkçe’yi Güzel Konuşma Kılavuzu**”nu okumak gerekiyor.

KESME İŞARETİ (‘)

- Özel adlara getirilen ekleri ayırmak için kullanılır.

Hamza Aktan’a, Güler Emektar’dan, Yunanistan’dan, İstanbul’u, Türk’ü, Kürt’ü, Alman’ı, Jüpiter’dan, Çankaya Köşkü’ne, Sinekli Bakkal’da...

- Kurum ve kuruluş adlarından sonra kesme işareti kullanılmaz.

Türkiye Büyük Millet Meclisine, Türk Dil Kurumundan, Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığına, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dekanlığına.

- Akım, çağ ve dönem adlarından sonra kesme işareti kullanılmaz.

Eski Çağın, Yükselme Döneminin, Klâsik Türk Edebiyatına, Millî Edebiyat Akımının, Edebiyat-ı Cedide Topluluğunun.

- Kişi adlarından sonra kullanılan unvanların ardından kesme işareti kullanılmaz.

Mustafa Kemal Paşaya, Nasrettin Hocada, Enver Paşanın, Zeynep Hanıma, Ayhan Beyden, Ahmet Mithat Efendinin, Enver Paşayı.

Ay ve gün adlarından sonra kesme işareti kullanılmaz. 29 Ekime..., 30 Ağustos Çarşambadan sonra

Deyimlerde geçen özel adlardan sonra kesme işareti kullanılmaz. Allahtan hayırlısı, Allaha emanet; Alinin külâhını Veliye, Velinin külâhını Aliye.

- Özel adlar yerine kullanılan”o” zamiri cümle içinde büyük harfle yazılmaz ve kendisinden sonra gelen ekler kesme işaretiyle ayrılmaz.

Ayşegül işe gelmeyince **onu** arayıp nedenini sorduk.

- Yabancı özel adlardan sonra getirilen çokluk ve yapım ekleri kesme işaretiyle ayrılır. Nice’ler, Lille’li, Bordeaux’lu, Honolulu’lu,

- Yabancı özel adlar dışındaki özel adlara getirilen yapım ekleri ve çokluk eki kesmeyle ayrılmaz.

Türklük, Türkleşmek, Türkçü, Türkçülük, Türkçe, Müslümanlık, Hristiyanlık, Avrupalı, Avrupalılaşmak, Aydınlı, Konyalı, Bursalı; Ahmetler, Mehmetler, Yakup Kadriler, Ereğliler.

Bu eklerden sonra da kesme işareti kullanılmaz. Türklüğün, Türkleşmekte, Müslümanlıkta, Hristiyanlıktan, Aydınlıdan.

Kısaltmalara getirilen ekleri ayırmak için konur: TBMM’nin, TDK’nin, BM’de, ABD’de, TV’ye.

- Sonunda nokta bulunan kısaltmalarla üs işaretli kısaltmalar kesmeyle ayrılmaz. Bu tür kısaltmalarda ek noktadan ve üs işaretinden sonra, kelimenin ve üs işaretinin okunuşuna uygun olarak yazılır.

vb.leri, mad.si, Alm.dan, Ing.yi, Nu.dan; cm3e (santimetre küpe), m2ye (metre kareye), 64ten (altı üssü dörtten)

Üleştirme sayıları rakamla değil yazıyla gösterilir. 6’şar değil altışar, 10’ar değil onar.

Bir ek veya harften sonra gelen ekleri ayırmak için konur.

A’dan Z’ye kadar, b’nin m’ye dönüşmesi, Türkçede -daş’la yapılmış birçok söz vardır.

NOTLAR:

Noktalama işaretlerinden sonra bir boşluk bırakıyoruz. Toprak, hava, su

Sözcük sonrası boşluk bırakıp virgül, nokta, iki nokta vs. koymuyoruz. Yılmaz ,değil Yılmaz,

Paragraflar arası , normal satır aralığının iki katı boşluk veriyoruz.

... Kuzey Irak’ta Türk Silahlı Kuvvetleri personeline yönelik işgalci ABD kuvvetlerinin operasyonunun olduğu günlerde, Karadeniz’in dağ köylerinden geçiyordum. Hiçbir şey değişmemişti.

Yoksulluk, trajik olmaktan ziyade, basitçe ‘gerçek’tir. Bunu yazıyorum ki, çocukların giydiği lastik ayakkabılardan vs. söz açtığımda muradımın kalplere dokunmaktan ziyade gerçeğe işaret etmek olduğunu ileri sürebileyim...

- Uzun demeçlerde, konuşmanın özünü verdikten sonra, kalanı (*) larla veriyoruz.

.... AKP tabanının tamamının “kemikleşmiş İslam tabanı” olarak nitelenemeyeceğini vurgulayan Uyguner, süreci ve AKP’ye giden oyları şöyle anlatıyor:

28 Şubat’ta, Türkiye’deki Siyasi islam ciddi bir rejim tehdidiyle karşılaştı, Siyasi islam’ın temsilcisi olan parti, hükümetten vazgeçmek zorunda kaldı. Sonraki süreçte, iktidarı paylaşan Siyasi İslam temsilcileri bölündü.

Bugün AKP, Siyasi İslam tabanının büyük bir kesimini içinde barındırıyor ve iktidara en yakın parti. Oysa rejim, Siyasi islam’la problemini henüz halledemedi. AKP ve lideri Erdoğan da sistem ile barışmış bir parti profili çizmiyor.

- “En”, “ilk” gibi sınıflandırmalar yapmıyoruz.

“En büyük”, “en güzel”, “en meşhur” ya da “ilk beşizler”, “medyada ilk kez”, “ilk kez bizde” demiyoruz.

ALTERNATİF ÖRGÜTLENME

Herkesin, eşit biçimde üretim sürecine katılımını amaçlıyoruz. Genel yayın yönetmeni, muhabir, şef, editör gibi üst-üst şeklindeki hiyerarşik örgütlenmenin ortadan kalkması için çalışıyoruz. Büro içinde çalışan herkesin, sorumluluk ve yetki almasında eşitliğin sağlanmasını hedefliyoruz.

Sözlük

TOPLUMSAL CİNSİYET (İngilizce: GENDER) Farklı kültürlerde, farklı coğrafyalarda ve farklı tarihsel zamanlarda kadınlara ve erkeklere toplumsal olarak yüklenen roller ve sorumluluklar bütünüdür. Bu tanım, tipik olarak kadınlara ya da erkeklere ait özellikler ve beceriler ile değişik durumlarda kadın ve erkeklerden genellikle beklenen davranış biçimlerini de içerir. Her iki cinse ait bu tür özellikler; aile, arkadaşlar, söz sahibi kişiler, dini ve kültürel öğretilerin yanı sıra okul, işyeri ve basın-yayın organlarının etkileri ile şekillenmektedir. Toplumsal cinsiyet kavramı; kadın ve erkeğin toplum içindeki farklı rollerini, sosyal konumlarını, ekonomik ve politik güçlerini yansıtır ve aynı zamanda tüm bunları etkiler.

TOPLUMSAL CİNSİYET ROLÜ (İngilizce: GENDER ROLE) Toplumsal cinsiyetin bir parçasıdır ve kişinin kendisini bir oğlan çocuk/erkek veya kız çocuk/kadın konumunda göstermek için yaptığı ve söylediği şeylerin tümü olarak tanımlanmaktadır. Bireyler arasındaki biyolojik cinsiyet farkı toplumsal bir eşitsizlik yaratmamaktadır. Ancak, kadına ve erkeğe yüklenen toplumsal cinsiyet rolleri ve sorumlulukları bireyler arasında bir eşitsizlik ve ayrımcılığa sebep olmaktadır. Bu, ataerkil toplumdaki cinsiyetçi yaklaşımlardan kaynaklanmaktadır.

TOPLUMSAL CİNSİYET/BİYOLOJİK CİNSİYET: İki sabit toplumsal cinsiyet kimliği olduğu düşüncesinin ötesine geçmek, bazılarımız için yeni ve baş etmesi güç bir fikirken, bazılarımız için hayatın ta kendisi. “Biyolojik cinsiyet” ve “toplumsal cinsiyet” ayrı, ancak bağlantılı kavramlardır. Biyolojik cinsiyet, genel olarak, bir insanın penis, testisler, vajina, rahim ve benzeri biyolojik özellikleri üzerinden tanımlanır. Bunlar anatomik bakımdan bir kişiyi kadın ya da erkek olarak tanımlayan özelliklerdir. “Toplumsal cinsiyet” ya da tıpta kullanılan terimiyle “cinsellik kimliği” ise çeşitli anlamlarda kullanılır. Bazen “toplumsal cinsiyet” kavramıyla toplumsal cinsiyet rolleri ya da ifadeleri -belli bir zaman döneminde belli bir kültürde “erkeksi” ya da “kadınsı” kabul edilen davranış özellikleri-kastedilir. Bu özellikler, saç şekli ve giyim stilinden, insanların konuşma ya da duygularını ifade etme tarzlarına kadar uzanabilir. “Toplumsal cinsiyet” kavramı, toplumsal cinsiyet kimliğini -erkek, kadın ya da transseksüel olarak kendimize dair içsel algımızı- ifade etmek için de kullanılabilir.

CİNSEL YÖNELİM: Belli bir cinsiyetteki bireye karşı süregelen duygusal, romantik ve cinsel çekimi ifade eder. Cinselliği oluşturan dört unsurdan biridir.

Cinsellikle ilgili diğer üç unsur ise;

Biyolojik cinsiyet,

Toplumsal cinsiyet kimliği (erkek ya da kadın olmaya ilişkin psikolojik duyum)

Toplumsal cinsiyet rolüdür (eril ya da kadınsı davranışları belirleyen kültürel normlara uyum).

Tanımlanmış üç cinsel yönelim ise;

Kişinin kendi cinsiyetinden birine yönelmesi eşcinsellik,

Kişinin karşı cinsiyetten birine yönelmesi heteroseksüellik,

Kişinin her iki cinsiyete de yönelmesi biseksüelliktir.

Cinsel yönelim, duyguları ve kendilik kavramını içerdiği için cinsel davranıştan farklıdır. Bireyler davranışlarıyla cinsel yönelimlerini ifade edebilecekleri gibi etmeyebilirler de.

Eşcinsel: Duygusal/cinsel açıdan hemcinsine ilgi duyan kadın veya erkek. Eşcinsellik uzun yıllar boyunca bilim çevreleri de dahil olmak üzere çeşitli gruplar tarafından bir cinsel kimlik bozukluğu, hastalık, sapıklık gibi olumsuz ifadelerle tanımlanmıştır. 1973 yılında Amerikan Psikiyatri Birliği Ruhsal Bozuklukların Tanı ve İstatistiksel El Kitabı-IV (DSM-IV) ile ve daha sonra 1992 yılında Dünya Sağlık Örgütü de Uluslararası Hastalık Sınıflandırması (ICD) ile eşcinselliğin ruhsal bir bozukluk olmadığı kararını almış ve bu kavramı hastalık sınıflandırmalarından çıkarmıştır. Türkiye’de de resmi olarak DSM-IV kullanılmaktadır.

Gey: Erkek eşcinsel. Bu terim, eşcinsel kurtuluş hareketiyle birlikte ortaya çıkmıştır. Bu süreçte, “homoseksüellik”ten politik bir kopuş olarak tanımlanmıştır. “Homoseksüel” kelimesi, tıp tarafından tanımlanmış olduğu halde, “gey” kelimesi, aynı cinsten insanların birbirlerine karşı duygusal, erotik, cinsel yönelimleriyle yarattıkları hayat tarzını tanımlamak için, eşcinsel bireyler tarafından ortaya konmuştur. Başlangıçta hem kadın hem erkek eşcinselleri kapsayan bir sözcük olmakla beraber, günümüzde sadece erkek eşcinseller kendilerini ifade etmek için kullanmaktadırlar; ancak İngilizcedeki karşılığı olan “gay” sözcüğü yurtdışında gündelik konuşmada her iki cinsiyet için de kullanılabilir. Bu kelimenin, Türkçe’ye, İngilizce’den olduğu gibi alınması 1980’lere rastlar. 2000’li yıllardan itibaren de, şu an kullanılan haliyle, okunduğu gibi yazılmaktadır. İlk kez, 1999’da Türkiyeli Eşcinseller Buluşması sonrasında “gay” sözcüğü, Türkçeleştirilerek “gey” olarak kullanılmaya başlanmıştır. Eylül 2006 tarihinden itibaren de Türk Dil Kurumu elektronik sözlüğünde gey, erkek eşcinsel olarak tanımlanmaktadır.

Lezbiyen: Kadın eşcinsel. Sözcüğün kökeni, M.Ö. 6.yüzyılda, Yunan kadın şair Sappho’nun yaşadığı Lesbos (Türkçe adıyla, Midilli) adasından gelir.

Biseksüel: Duygusal/cinsel açıdan her iki cinsiyete de ilgi duyan kadın veya erkek. Biseksüel bir kimse her iki cinse de aynı ölçüde ilgi duymayabilir ve bu ilginin derecesi zaman içinde değişebilir. Biseksüellik, aynı anda hem bir kadına hem bir erkeğe ilgi duymak, her iki cinsiyetten iki birey ile aynı anda birlikte olmak anlamına gelmez.

Heteroseksüel: Duygusal/cinsel açıdan karşı cinsiyete ilgi duyan kadın veya erkek. Heteroseksüellik, kendiliğinden ve zorunlu olarak, toplumda egemen olan var oluşturmaktadır. Toplumda “norm” olan heteroseksüellik olduğundan ve aksini söylemedikçe herkes heteroseksüel sayıldığından heteroseksüel bireyler, kendilerini heteroseksüel diye tanımlamak gereği duymazlar.

CİNSİYET KİMLİĞİ

Karşı Giysicilik-Tra(ns)vestizm (Transvestism): Geçici olarak karşı cinsten biri gibi yaşamak için, o cinse ait giysilerin giyilmesi ve karşı cins gibi davranılmasıdır. Kalıcı bir cinsiyet değişikliği özlemi veya bununla ilgili hormonal/ cerrahi tedavi isteği yoktur. Bu terim Avrupa'daki Crossdresser'a denk gelir ama ülkemizde daha çok transseksüellelikle karıştırılmaktadır.

Travesti: Daha çok dış görünüşle ve davranışlarıyla karşı cinse ait olma isteğinde olan kişi. Bu sözcük kişideki transvestizmi ifade eder. Halk arasında travesti dendiğinde daha çok kadın giyimindeki/davranışındaki erkekler akla gelse de travesti kelimesi aslında hem erkek hem de kadın için geçerlidir; yani erkek giyimindeki/davranışındaki kadınlar için de kullanılır.

Transseksüel: Kendisini karşı cinsten biri olarak tanımlayan kişidir. Hem erkek hem de kadın için geçerlidir. Kişi erkek olduğu halde kadın olmayı isteyebilir, kadın olduğu halde erkek olmayı isteyebilir. Ancak transseksüel, daha çok ruhsal eğilimler için belirleyici bir kelimedir. Kişinin davranışlarından çok iç dünyasında kendisini karşı cinsten biri gibi görmesi, hissetmesidir. Bu yüzden transseksüel bireyleri dış görünüşlerinden belirlemek söz konusu değildir. Çünkü bireyler, kendilerini karşı cinsten hissettiklerini dış görünüşlerine her zaman yansıtmazlar. Transseksüellik cinsiyete dair kimliği ifade eder; bireylerin cinsel yönelimi ile alakası yoktur. Transseksüel bir birey, heteroseksüel, biseksüel veya eşcinsel olabilir.

-Halk arasında travesti, ameliyatla kadın olmamış, yalnızca dış görünümü ve davranışlarıyla kadın kimliğine bürünenleri; transseksüel ise giyim ve davranışlardan öte ameliyatla kadın olanları tanımlamak için kullanılan yerleşmiş kelimelerdir. Oysa her iki cinsiyet için de geçerli olmak üzere, kişinin cinsiyet geçişi ameliyatı olması ya da olmaması tanımlamalarda belirleyici özellik olmamalıdır. Kişinin kendisini nasıl hissettiği üzerinden getirdiği tanımlamanın esas alınması gerekir.-

Transgender: Ameliyat olmuş ya da olmamış kadın veya erkeklerden biyolojik cinsiyetine ve görünümüne bir şekilde müdahale edenlerin tamamını kapsayacak şekilde, İngilizce bir tanımlama olup Türkçe'deki travesti ve transseksüel tanımlamalarının ikisini de kapsar. İngilizcede LGBT kısaltmasındaki T'dir. Yurtdışında yaygın olarak kullanılmakla birlikte ülkemizde bu terim çok fazla yaygınlık kazanmamıştır.

İnterseks: Kadın ve erkekler için olağan sayılmayan bir şekilde dış genital organ ya da iç üreme sistemi ile doğmuş kişi.

HETEROSEKSİZM: Heteroseksüelliğin yegane cinsel yönelim olduğunu ileri süren, diğer cinsel yönelimleri yok sayan, baskılayan ya da aşağılayan ideolojidir. Kadınlara yönelik ayrımcılık olan seksizmin (cinsiyetçilik), heteroseksüel olmayanlara yönelik halidir. Heteroseksizm, heteroseksüelliği bir zorunluluk olarak görme ve biricik varoluş biçimi olarak dayatma halidir.

Heteroseksizm, Gordan'ın sosyoloji sözlüğündeki tanıma göre, 'Karşı cinsten insanların ilişkiye girdiği heteroseksüelliğin karşıtı olarak aynı cinsten insanların ilişkiye girdiği homoseksüelliğin yer aldığı bir dizi toplumsal arenada heteroseksüelliğe ayrıcalıklı rol atfedilen, çok çeşitli toplumsal pratikleri (dilbilimselden fiziksele kamusal

ve özel alanda açık ve üstü kapalı olarak) anlatan bir terimdir. Heteroseksizm tek başına eşcinsellik karşısında konumlanan bir durum değildir.

HOMOFOBİ: Genel anlamıyla eşcinsellere ilişkin olumsuz duygu, tutum ve davranışlar olarak tanımlanır. Homofobi, kişisel bir korku ve irrasyonel bir inanç olmanın çok ötesinde kültür ve anlam sistemleriyle, kurumlar ve sosyal geleneklerle ilişkili olarak ele alınması gereken politik bir alanda oluşan, gruplar arası bir sürece işaret eder. Homofobi, daha bireysel (kişilik, benlik algısı, bilişsel yapılar vb.) süreçlerin de etkilediği, eşcinsellerin ve biseksüellerin bir dış grup olarak kavramsallaştırılması sonucunda oluşan ve belirli stereotiplerin eşlik ettiği bir gruplar arası ilişki ideolojisi olarak görülebilir. Homofobik ideoloji kendiliğinden kişisel bir özellik olarak değil, belirli bir sosyo-kültürel bağlam içinde oluşur. Kültürel ve bireysel koşullar ve süreçlere dayalı bütün köklerine rağmen pek çok sosyal psikolog, homofobinin ırkçılık ve seksizm(cinsiyetçilik) bağlantıları içinde anlaşılabilirliğini düşünür. Homofobi bu anlamda seksizmin önemli bir uzantısıdır. Heteroseksüellikten farklı cinsel yönelimlere sahip insanlara karşı şiddet, erkekliğin, bir anlamda cinsiyetçi kullanımıyla “insanlığın korunması ve kontrolü” için bir mekanizma haline gelir.

TRANSFOBİ: Travesti ve transseksüellere yönelik önyargı ve nefreti anlatır. Biyolojik cinsiyetinden dolayı kendisinden beklenen seksüel ve toplumsal rollere uymayarak cinsiyet değiştirenlere karşı bir tür kaygı ve korku ifadesidir.

TÜRKİYE’DE HENÜZ TANINMAYAN TANIMLAR:

Nefret suçu: Bir kişiye veya gruba karşı ırk, dil, din, cinsiyet, cinsel yönelim, cinsiyet kimliği gibi önyargı doğurabilecek nedenlerden ötürü işlenen, genellikle şiddet içeren suçları ifade eder. Eğer bu suç bir defaya mahsus olarak işlenmemişse ve süreklilik arz ediyorsa, suç işleyenler nefret grubu olarak adlandırılırlar. Bu suçları engellemeye ve suç işleyenleri cezalandırmaya yönelik düzenlenmiş yasalara ise nefret yasası denir.

Gey ve lezbiyen partnerler için evlilik yasası: Lezbiyen ve gey partnerlerin birlikteliklerinin yasalar önünde tanınması için farklı ülkelerde farklı uygulamalar söz konusudur. Gey ve lezbiyen partnerler için evliliğe paralel olarak birçok paralel uygulama söz konusudur.

Sosyal beraberlik paktı: Heteroseksüel çiftlerin sahip olduğu, vergi, emeklilik, miras hakkı gibi birçok konuda olanaklar sağlamaktadır. Kayıt olmuş çiftler beraber araba sigortası edinme, birbirlerini sosyal güvenlik poliçeleri kapsamına alabilmeleri, beraber vergi bildiriminde bulunabilmeleri ve birbirlerine mülkiyetlerini vergi konusunda avantajlı olarak miras bırakabilmeleri gibi haklardan da faydalanabilir.

Kayıtlı beraberlik: Birlikte olduklarını teyit eden resmi bir belgeyi imzalayabilirler; ki bu durumun getirdiği avantajlar heteroseksüel partner evliliklerinin getirdiklerine oldukça yakındır.

Bildirimde bulunma: Aynı cins çiftler için bildirim hakkı vermektedir. Bildirimde bulunmak, getirdiği avantaj veya tanınma bağlamında genelde çok fazla etkiye sahip değildir. Ancak çift olarak yasalar karşısında tanınmayı sağlar.

YANLIŞ SORULARIN DOĞRU YANITLARI:

Mutsuz bir ailede mi büyüdünüz?

“Eşcinselliğin mutlaka bir nedeni vardır ve bu neden de bize dayatılan standart mutlu çekirdek ailedeki bir aksaklıktan kaynaklanıyordur” yaklaşımıyla sorulmuş bir soru. Mutsuz bir ailede çocukların hepsi neden eşcinsel olmuyor, ya da mutlu bir ailede çocukların hepsi neden heteroseksüel olmuyor?

Her şeyi tatmış insanlar hayatında farklılık olsun diye, doyumsuzluktan eşcinselliğe yöneliyor... Siz neden eşcinsel oldunuz?

Bu soru eşcinselliğin nedenine ilişkin bir önyargının uzantısıdır. Cinsel yönelimler ve kimliklerin oluşumu konusunda farklı çevreler farklı önyargılar geliştirebilirler. Örneğin eşcinselliği kapitalizmin artığı olarak değerlendirenler de, yoksulların tek eğlencesi olarak tanımlayanlar da, zenginlerin hafta sonu hobisi olarak yorumlayanlar da vardır. Aslında her grup, eşcinselliği kendi grubunun dışında bir varoluş olarak tanımlama isteği içindedir. Bu, “eşcinsellik öteki grupların içinde olabilir, ancak bizim içimizde olamaz” yaklaşımı ile bağlantılıdır. Eşcinseller toplumun her kesiminde ve her grubun içinde olabilirler. Sadece belli bir meslek grubuna, etnik gruba, yaş grubuna, sınıfa ait olarak kategorilendirilemezler.

Eşcinsellik genetik mi, çevresel mi, yoksa psikolojik mi?

Eşcinselliğin nedenine ilişkin yapılan hiçbir araştırma eşcinselliğin, heteroseksüelliğin, biseksüelliğin nedenini açıklayamamaktadır. Pozitif bilimler, açıklayamadıkları olgular için “çoklu neden” kuramı ile hareket etmektedir. Yani eşcinselliğin, biseksüelliğin, heteroseksüelliğin nedeni genetik, çevresel, psikolojik vs. olabilir ya da hiçbirisi olmayabilir. Ancak bizim sorgulamamız gereken, eşcinselliğin nedeni değil, eşcinselliği bir nedene bağlama ihtiyacı duyuyor olmamızdır.

Küçükken tacize/tecavüze mi uğradın?

Eşcinselliğin normal bir yönelim olmadığı, mutlaka kötü bir deneyim sonrasında ortaya çıktığına ilişkin yaygın düşüncenin arkasında, eşcinsel erkek ve kadınların küçükken tecavüze veya tacize uğradığı, bu yüzden eşcinsel olduğuna inanmak yatar. Cinsel yönelimi neyin belirlediği ya da bir şeyin belirleyip belirlemediği bugün için bilinmiyor. Ancak bu alanda yapılan araştırmalar, eşcinselliğin, biseksüelliğin, heteroseksüelliğin nedeni içerisinde taciz ve tecavüz olduğu konusunda bir bilgi vermemektedir.

Eşcinsellik günah mı?

Eşcinsellik üzerinden yapılan tartışmalarda kutsal kitaplarda yer alan bazı bölümlerden bahsedilmektedir. Bu konu farklı dinlerde farklı şekillerde yorumlanmaktadır. Eşcinselliğin yasaklandığını savunan yorumların yanında, bu yasaklamanın rıza dışında gerçekleşen ilişkilere yönelik olduğunu savunan yorumlar da mevcuttur. Direkt olarak kutsal kitapta eşcinsel yönelimin günah olarak tanımlandığı ve cezalandırılması gerektiğine dair bir cümle geçtiği ko-

nusunda uzlaşa söz konusu değildir. Eşcinselliği günah olarak değerlendiren dini otoriteler yanında, bir kişinin cinsel yöneliminin o kişiyi günahkar olarak tanımlamayacağı görüşü de, son dönemde bazı dini otoritelerce konu edinilen bir gündem olmuştur. Dinin eşcinselliğe ilişkin yorumları daha çok o toplumun dine yüklediği kültürel anlamlardan doğru ortaya çıkabilmektedir.

Eşcinsellik suç mu?

Tarihin farklı dönemlerinde, farklı ülkelerde, eşcinsel bireyler sırf cinsel yönelim nedeniyle hapse atılmış, öldürülmüş, işkenceye maruz kalmışlardır. Örneğin, Almanya'daki Nazi döneminde eşcinsellik suç sayılmış ve soykırım eşcinsel bireylere de uygulanarak toplama kamplarında imha edilenler arasında eşcinsel bireyler de yer almıştır. Dünyanın çeşitli ülkelerinde eşcinsellik hâlâ suç sayılabiliyor ve para cezasından ölüm cezasına kadar çok çeşitli şekillerde cezalandırılabilir. Ancak eşcinsellik Türkiye'de suç değil. Yani eşcinselliği yasaklayan herhangi bir kanun maddesi bulunmuyor. Bunun yanında, cinsel yönelimi heteroseksüelden farklı olan bireyleri, uğrayabilecekleri bir ayrımcılıktan koruyacak yasalar da henüz Türkiye'de mevcut değil. Bu nedenle, yasalardaki bazı boşluklar ya da yoruma açık "genel ahlak" gibi kavramlar homofobik yorumlamalarla eşcinsel bireylerin aleyhine uygulamalara yol açabiliyor ve eşcinsel bireyler sırf cinsel yönelimleri nedeniyle hukuksal süreçte ayrımcılığa uğrayabiliyorlar ve adil yargılanma hakları ellerinden alınabiliyor.

Peki biseksüellik nedir? Bir geçiş süreci mi, kararsızlık mı, yoksa doyumsuzluk mu?

Biseksüellik, erkek ya da kadın, bir bireyin duygusal/cinsel olarak iki cinse de dönük olma halidir. Biseksüellik, eşcinsellik ve heteroseksüellik gibi bir cinsel yönelimdir. Biseksüel bir birey, her iki cinse de aynı ölçüde ilgi duyabilir ve bu ilginin derecesi zaman içinde değişebilir. Biseksüel bireyler her iki cinsten hoşlanabildikleri için hem eşcinseller hem de heteroseksüeller tarafından kararsızlıkla, doyumsuzlukla suçlanırlar. Bunun gerçeklikle bir bağlantısı yoktur; yanlış bilgi ve önyargıdan kaynaklanır.

Eşcinsel dernekleri neden var? Eşcinselliği özendirmeye mi çalışıyorsunuz?

Eşcinsel dernekleri, bireylerin bir araya gelmelerini, örgütlenmelerini sağlamak ve böylece uğradıkları ayrımcılık ve şiddetle mücadele edip, eşcinsel bireyleri güçlendirmek ve desteklemek için vardır. Türkiye'de olduğu gibi, dünyanın birçok ülkesinde, lezbiyen, gey, biseksüel, travesti ve transseksüel (LGBT)'lerin de bir araya gelip sosyalleşmeye ve ortak politikalar üretip hakları için mücadele etmeye ihtiyaçları vardır. Eşcinselliğe özendirilerek eşcinsel olunacağı düşüncesi, temelsiz ve gerçek dışıdır. Cinsel yönelim, özenti yoluyla oluşmaz. Hayatları boyunca toplum tarafından sistematik olarak heteroseksüellik dayatıldığı ve özendirildiği halde cinsel yönelimi eşcinsel/biseksüel olan bireylerin var olması da bunun bir göstergesidir.

Cinsel yönelim bir seçim değildir. Çünkü;

Cinsel yönelim birçok insanda henüz cinselliği yaşamamışken, ergenliğin ilk dönemlerinde ortaya çıkar. Bazı insanlar uzun süre eşcinselliğini heteroseksüelliğe dönüştürmeye çok çalıştığını fakat başarısız olduğunu belirtmiştir.

Bu sebeplerden dolayı psikologlar cinsel yönelimin birçok insan için, istediğinde değiştirebileceği bilinçli bir seçim olmadığı görüşündedirler.

Eşcinsellik, biseksüellik ve transseksüellik haberlerde bir hastalık gibi gösterilmemelidir. Çünkü;

Psikologlar, psikiyatrlar ve diğer ruh sağlığı uzmanları eşcinselliğin bir hastalık, ruhsal bozukluk veya duygusal sorun olmadığına karar verdiler. Son 35 yılda yapılan daha objektif çalışmalar bize eşcinselliğin duygusal veya sosyal sorunlarla ilgisi olmadığını göstermiştir. Eşcinsellik geçmişte bir hastalık olarak görülüyordu, çünkü ruh sağlığı uzmanlarının ve toplumun eşcinsellik konusunda önyargılı bilgileri vardı. Bunun sebebi de birçok çalışmanın sadece terapideki eşcinselleri kapsamasıydı. Hâlbuki araştırmacılar terapide olmayan eşcinselleri araştırdığında eşcinselliğin bir ruh hastalığı olmadığı anlaşıldı. 1973'te Amerikan Psikiyatri Derneği yapılan yeni araştırmaları önemli buldu ve eşcinsellik terimini ruhsal ve duygusal bozukluklar listesinden çıkardı. 1975'te Amerikan Psikoloji Derneği de bunu destekleyen kararlar aldı. Her iki dernek de eşcinsellik ile hastalık ilişkilendirilmesini sonlandırmak amacıyla ruh sağlığı uzmanlarını uyardı. Bu karar yapılan yeni araştırmalarla her iki kurum tarafından tekrar onaylandı. Türkiye'deki psikiyatri de eşcinselliğin hastalık kategorisinden çıkarılmış halini, yani DSM 4'ü kullanıyor.

Eşcinselliği “tedavi ettiğini”, “terapiyle tedavi edebildiğini” söyleyen kişilere itibar etmemek gerekir. Çünkü:

Eşcinsel yönelimin bir hastalık olmamasına ve eşcinsel bireyleri heteroseksüel bireylere dönüştürmenin hiçbir bilimsel gerekçesi olmamasına rağmen, bazı bireyler kendilerinin ya da başkasının(örneğin çocuklarının) cinsel yönelimini değiştirme arayışı içine girebilirler. Böyle bir terapi yapan bazı terapistler hastalarının cinsel yönelimini değiştirdiklerini (eşcinselden heteroseksüele) raporlamışlardır. Yakından ve detaylı inceleme bu raporların pek çok yönden şüphe yarattığını gösteriyor: pek çok yargı ruh sağlığı uzmanlarından çok cinsel yönelim hakkında ideolojik fikirlere sahip olan kurumlar tarafından öne sürülmüş; tedaviler ve getirileri zayıf belgelerle kanıtlanmış ve tedaviden sonraki hasta takip süresi çok kısa tutulmuş. 1990'da Amerikan Psikoloji Derneği, değiştirme terapisinin işe yararlılığı konusunda hiçbir bilimsel bulgunun olmadığını ve bu terapinin yarardan çok zarar verdiğini belirtmiştir. Bir kişinin cinsel yönelimini değiştirmek sadece cinselliğini değiştirme meselesi değildir; o kişinin duygusal, romantik ve cinsel hislerini, ayrıca sosyal kimliğini ve öznelliğini değiştirmeyi gerektirir. Bazı ruh sağlığı ilgilileri cinsel yönelimi değiştirmeye yeltense de diğerleri, hastalık olmayan ve tamamen insanın kişiliğine ait bu özelliğini değiştirme denemelerinin etik olup olmadığını tartışıyorlar. Eşcinsellerin hepsi cinsel yönelimlerini değiştirecek terapiye ihtiyaç duymuyor. Eşcinseller de herhangi biri gibi herhangi bir sebepten tedavi isteyebilir. Eşcinselliklerine bağlı olarak da açılmayla ilgili yardım veya önyargı, şiddet ve ayrımcılıkla baş etmeyle ilgili psikolojik destek isteyebilirler.

MEDYA ELEŞTİRİSİ VE KAYNAKLARI

TÜRKİYE'DE

• BİANET, BİA Projesi, Avrupa Birliği MEDA Fonu'nca desteklenmekte. Sitede güncel haberlerin yanısıra medya ile ilgili haberlere genişçe yer veriliyor. Sitenin temel amacı Türkiye'de alternatif bir haber ağı oluşturarak

yerel medyanın sesini daha geniş kesimlere duyurmak. <http://www.bianet.org/>

- **DÖRDÜNCÜ KUVVET MEDYA**, <http://www.dorduncukuvvetmedya.com>

- **MEDYA KRONİK**, Medyakronik, sitesi kapandı. 2 yıllık arşivinden yararlanabilirsiniz... <http://www.medyakronik.com/>

- **ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLETİŞİM FAKÜLTESİ**, Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi'nin sitesi. Üniversite ve fakültedeki faaliyetlerin yanı sıra, iletişim, medyadaki gelişmeler, medya eleştirisi ve etiği üzerine haber, yorum ve araştırmalara yer veriyor. Sitede, ulusal ve yabancı gazetelere, medya kaynaklarına, on-line haber sağlayıcılara, TV istasyonlarına ulaşılabilir. Sitede ayrıca iletişimin her dalıyla ilgili özel bölümler var. İlef, diğer iletişim fakültelerinin sitelerinden içeriğiyle ön plana çıkıyor. <http://ilef.ankara.edu.tr/>

MEDYA İLE İLGİLİ KURULUŞLAR

- **RTÜK**

Türkiye'de radyo ve televizyon yayınlarını denetlemekle görevli **Radyo ve Televizyon Üst Kurulu**'nun internetteki sitesi. Sitede RTÜK mevzuatı, kurul üyeleri, kurumun faaliyetleri, Alo RTÜK hattına gelen mesajlar ile RTÜK basın bildirilerine ulaşmak mümkün. Ayrıca, Sayısal yayıncılık hakkında bilgiler verilmekte. <http://www.rtuk.org.tr>

- **BASIN-YAYIN GENEL MÜDÜRLÜĞÜ**

Başbakanlığa bağlı **Basın-Yayın Genel Müdürlüğü**'nün web sitesi. Siteden yerli ve yabancı medya kuruluşlarına ulaşılabilir. Dış basında Türkiye adlı bir bölümün yanı sıra, dış basının günlük haber başlıkları da Türkçe olarak yayınlanıyor. Diğer yandan, Anadolu Basını'na haber servisi de yapılıyor. <http://www.byegm.gov.tr/>

DÜNYA'DA

- **OJR**,

İnternet Haberciliği konusunda iyi bir kaynak olan **OJR**'nin, dünyanın hemen hemen bütün ülkelerinde muhabir ağı bulunuyor. Dünya gündemindeki olayları derinlemesine ve farklı bakış açısıyla sunuyor. Sitede yer verilen makaleler dikkate değer nitelikte. <http://www.ojr.org/>

- **THE NOAM CHOMSKY ARCHİVE**

Dünyada medya eleştirisi alanında en büyük otoritelerden biri olan MIT profesörü Noam Chomsky'nin yapıtları ve faaliyetleriyle ilgili en ciddi site. ZMag tarafından hazırlanan The Noam Chomsky Archive'de Chomsky'nin konferansları, yayınlanmış çalışmaları, kendisiyle yapılan röportajlar ve Chomsky hakkındaki diğer sitelere linkler var. <http://www.zmag.org/chomsky/index.cfm>

- **MEDIA WATCH**

Media Watch medyanın haber verme ve bilgilendirme görevinin ihlal edildiği durumlarda medya gözlemciliği yapan

bir site. Eğitici video ve CDler dağıtarak, bültenler yayınlayarak, medyanın haber verme fonksiyonunda açıklık ve objektivite sağlanmasına ve halkın bilinçlenmesine çalışıyor. <http://www.mediawatch.com/>

- **FREEDOM FORUM**

İletişim ve ifade özgürlüğünü savunanlarca oluşturulan Freedom Forum, geniş bir kaynağa sahip. Sitede insanların düşüncelerini paylaşacakları ortamlar oluşturulmuş. Ayrıca düzenlenen faaliyetler hakkında ziyaretçilere bilgiler de veriliyor. Siteyi kuranlar, özgür haber, özgür atmosfer ve özgür bir yaşam istiyor. <http://www.freedomforum.org/>

- **COLOMBIA JOURNALISM REVIEW**

ABD'nin en köklü medya analiz ve medya kritik kuruluşlarından biri olan Colombia Journalism Review yaklaşık 40 yıl önce, faaliyete başladı. CJR halen Amerika'nın medya analiz konusunda en etkili organizasyonlardan biri. <http://www.cjr.org/>

- **ALTAR NET**

Amaçları, bağımsız bakış açısıyla haber ve bilgi sunarak alternatif gazetecilik yapmak. Atlar net'te, gazetecilik mesleği üzerine çok sayıda makaleye ulaşmak mümkün. Ayrıca siteye e mail adresini kaydettiğiniz takdirde, değişiklik ve faaliyetlerden haberdar oluyorsunuz. <http://www.alternet.org/>

ÖNERİLEN ALTERNATİF HABER KAYNAKLARI

- **AÇIK SİTE**

Açık Radyo'nun, çok sayıda küreselleşme karşıtı yazının da yer aldığı sitesi. <http://www.aciksite.com/>

- **BBC TÜRKÇE**

BBC Dünya Servisi'nin Türkçe yayını. <http://www.bbc.co.uk/turkish/>

- **BİA-NET**

Bağımsız Medya Ağı. Küreselleşme ile ilgili çok sayıda haber ve yoruma da yer veriyor. <http://www.bianet.org>

- **DÜŞÜNCE SUÇU(!?)NA KARŞI GİRİŞİM**

Düşüncenin önündeki tüm engellerin ortadan kaldırılması için başlayan sivil girişimin sitesi. Şanar Yurdatapan'ın yönetiminde "sivil itaatsizlik" hareketi olarak 10 yıldan bu yana devam ediyor. <http://www.antenna-tr.org/>

- **GAZETEM NET**

Can Dündar'dan Sevin Okay'a, Etyen Mahçupyan'dan Ayşe Düzkan'a önemli pek çok kalemi barındıran bir site. <http://www.gazetem.net/>

- **KAZETE**

Yayın hayatını İzmir’de sürdüren bağımsız kadın gazetesi Kazete’nin web sitesi.

<http://www.kazete.com.tr/>

- **SANSÜRSÜZ**

Gündemdeki gelişmeleri farklı kalemlerden okumak için.

<http://www.sansursuz.com/>

- **SAVAŞ KARŞITLARI**

<http://www.savaskarsitlari.org/>

- **UÇAN SÜPÜRGE**

Türkiye’nin kadın haber sitesi. Alternatif kadın haberciliğini savunuyor ve bu bakışla haberler yayınlıyor.

<http://www.ucansupurge.org>

ÖNERİLEN LGBT MEDYA KAYNAKLARI

EŞCİNSEL İÇERİKLİ MEDYA - Türkiye

- Homofobi Karşıtı Buluşma Resmi Web sitesi, www.antihomofobi.org
 - İstanbul Onur Haftası, <http://www.prideistanbul.org/>
 - LAMBDAİSTANBUL, <http://www.lambdaistanbul.org/>
 - Siyah Pembe Üçgen Derneği, www.siyahpembe.org
 - PEMBE HAYAT, <http://www.pembehayat.org/>
 - Hevjin Diyarbakır LGBT Oluşumu, www.hevjin.org
 - Morel Eskişehir LGBT Oluşumu, <http://moreleskisehir.blogspot.com>
 - TÜRKİYE AYILARI, Türkiye Ayıları grubunun sitesi.
- Aylık online dergileri BEaRGi’yi bu sayfadan okuyabilirsiniz. <http://www.ayilar.net>

EŞCİNSEL İÇERİKLİ MEDYA - Dünya

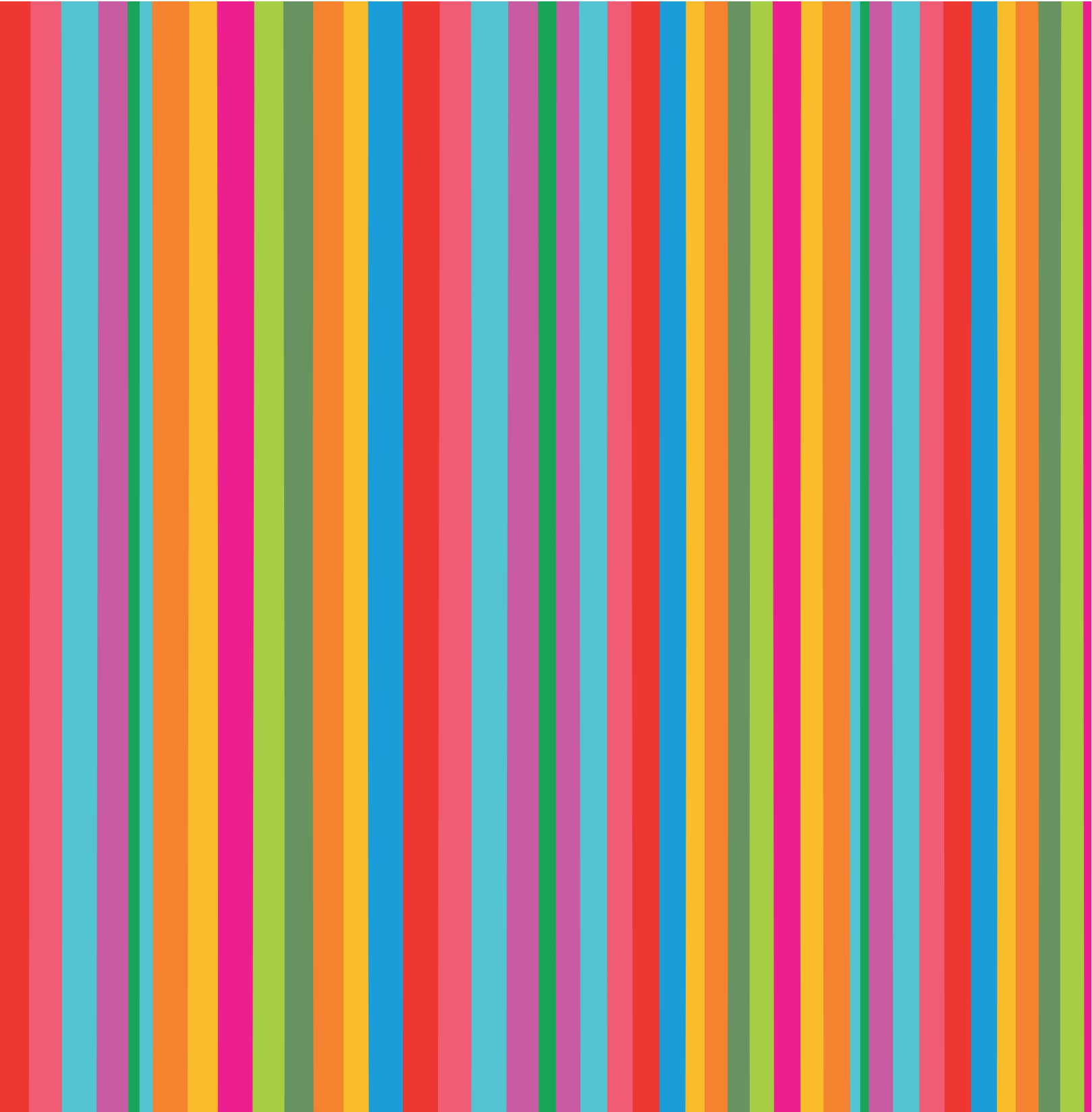
- 365 GAY, <http://www.365gay.com/>
- ADVOCATE, <http://www.advocate.com/>
- GLBT NEWS, <http://www.glbtnews.com/>
- PINK NEWS, <http://www.pinknews.co.uk/news/index.php>



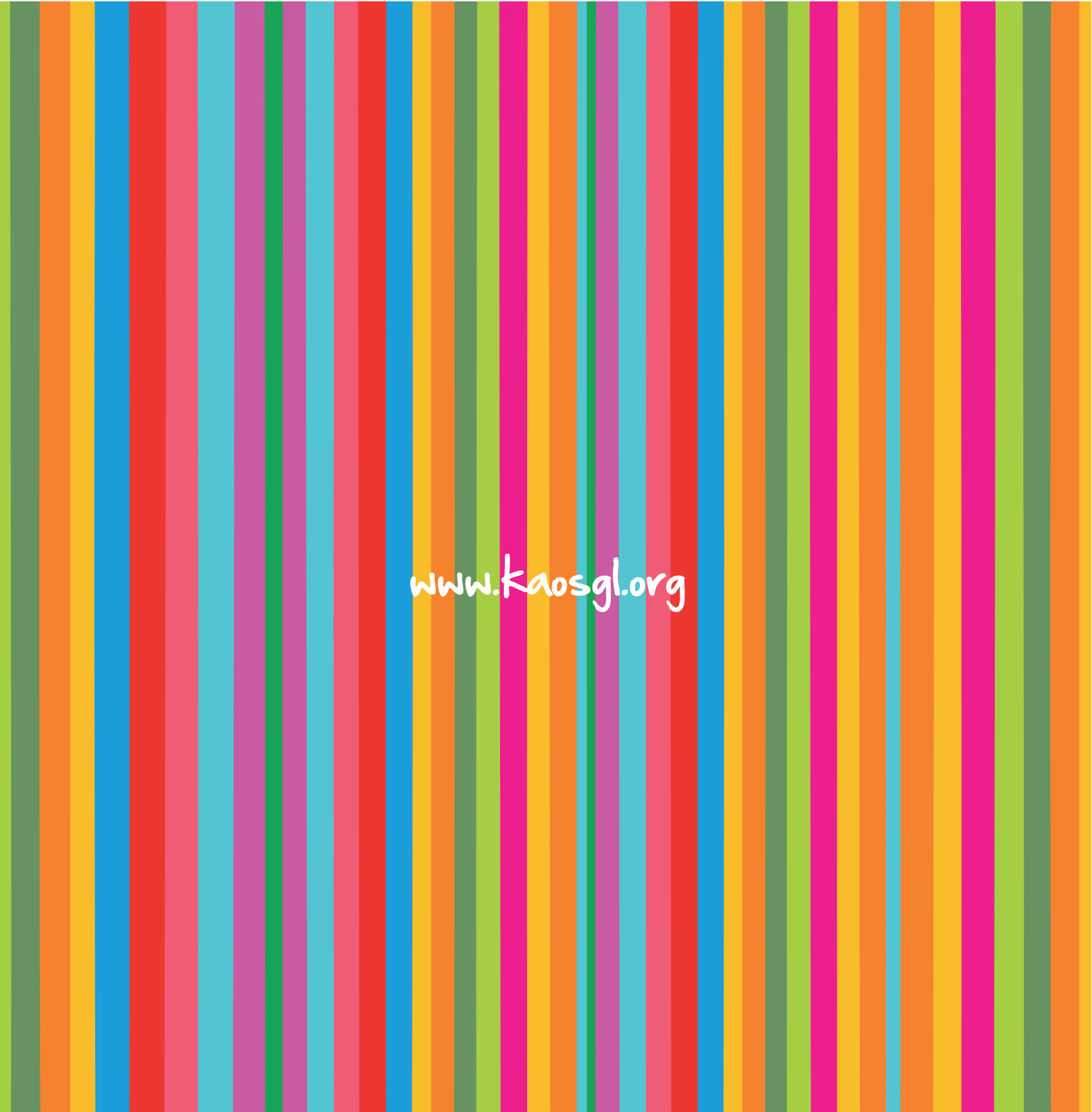
NOTLAR



NOTLAR







www.kaosgl.org